

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Adam Duffek

**Globalizácia a jej vplyv na sociálne
identity**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Praha 2023

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

**Globalizácia a jej vplyv na sociálne
identity**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program: Historická Sociológia

**Vedúci práce: PhDr. Alemayehu Kumsa,
Ph.D.**

**Dátum odovzdania práce: 6. Január
2023**

Adam Duffek

Praha 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Prahe dňa 6 Januára 2023

Adam Duffek

Podpis: _____

Globalizácia a jej vplyv na sociálne identity

Autor: Adam Duffek

Titul práce: Globalizácia a jej vplyv na sociálne identity

Univerzita: Univerzita Karlova v Prahe

Vedúci práce: PhDr. Alemayehu Kumsa, Ph.D.

Dátum a miesto: Praha, Január 2023

Počet strán a počet slov: 39 strán (12674 slov)

Abstrakt

Táto diplomová práca analyzuje vplyv globalizácie na sociálne identity. Hlavnou tézou je, že globalizácia spôsobuje fragmentáciu sociálnych identít. Táto práca používa pojem identít v kontexte sociológie ako identity sociálne, vznikajú v spoločenskom kontexte a tvoria sociálnu realitu. Globalizácia je považovaná za jeden z najsignifikantnejších činiteľov reality modernej doby. Je multidimenzionálna vplýva na nesmierne veľa aspektov sociálnej reality a nevyhnutne má aj veľký vplyv na sociálne identity. Tri hlavné sféry globalizácie,

ktoré aj primárne ovplyvňujú sociálne identity sú ekonomická, politická a kultúrna. Každá sa podiela na tvorbe a fragmentácií sociálnych identít špecifickým spôsobom. Primárnym produktom globalizácie je prísun nových možností a stála zmena, tá spôsobuje nepredvídateľnosť a následne neistotu. Ľudia sa odmietajú viazať na akékoľvek sociálne identity, pretože môžu byť v budúcnosti prekážkou. Identity sa v globalizovanom svete stávajú komplexné, multidimenzionálne, individualizované a fluidné. Fragmentácia sociálnych identít má vážne následky, ktoré môžu spoločnosť obohatiť alebo aj vážne fragmentovať a uviesť do zániku.

Globalization and its Influence on Social Identities

Author: Adam Duffek

Thesis Title: Globalization and its Influence on Social Identities

University: Charles University Prague

Thesis Advisor: PhDr. Alemayehu Kumsa, Ph.D.

Place and date: Prague, January 2023

Page and word count: 39 pages (12674 words)

Abstract

This thesis analyzes the influence of globalization on social identities. The main argument is that globalization fragments social identities. This thesis uses the term identity in the context of sociology as social identities that are created in a social context and are creating social reality. Globalization is perceived as one of the most significant influencers of the modern era. Globalization is multidimensional and influences many aspects of social reality and undoubtedly social

identities as well. Three main spheres of globalization that also primarily influence social identities are the economic, political, and cultural sphere. Each is responsible for the creation and fragmentation of these identities in a specific way. The primary product of globalization is a supply of new possibilities and constant change, which causes unpredictability and consequently uncertainty. People refuse to bind to any social identities because they can become an obstacle in the future. Identities in the globalized world became complex, multidimensional, individualized, and fluid. Fragmentation of social identities has severe consequences that can both enhance and seriously fragment societies and lead them to destruction.

Obsah

Úvod	1
1. Identita v kontexte spoločenského života.....	3
2. Procesy ekonomickej, politickej a kultúrnej globalizácie a ich vplyv na sociálne identity.....	14
2.1 Ekonomická a politická globalizácia	16
2.2 Kultúrna globalizácia.....	28
3. Záver.....	36
Použitá literatúra	40

Úvod

Posledné pol storočie prinieslo veľa zmien v sociálnej ako aj politickej a ekonomickej sfére v globálnej mierke. Hranice stálych monolitou politických a kultúrnych lokalít sa začali posúvať a redefinovať. V minulosti bola kultúrna identita jedinca alebo spoločenského celku jasne definovaná lokalitou kde sa nachádzala. Môžeme povedať, že takéto identity boli vždy špecifikom danej lokality a ich prienik do iných lokalít bol zriedkavý a často málo signifikantný. Udalosti posledných 50 rokov, medzi ktoré jednoznačne patrí koniec studenej vojny, pád sovietskeho zväzu, zburanie Berlínskeho múru, zosilnenie Európskej integrácie, rozvoj demokracie a liberalizmu v globálnej mierke a v neposlednom rade rapídny rozvoj kapitalizmu v globálnej mierke a ekonomické prepojenie väčšiny civilizácie, však priniesli mnoho zmien. Tieto zmeny majú jedného zásadného činiteľa a tým je globalizácia. Je to práve táto špecifickosť globálnej mierky, ktorá priniesla zásadné zmeny do fungovania spoločenského života človeka. Globalizácia, teda neustále prepojavanie a transformácia politiky, ekonomiky a kultúry zásadne ovplyvnila stálosť základných predpokladov pre spomenuté sféry. Ich fungovanie sa v minulosti odvíjalo od lokálnych špecifik, fungovalo na základe jasne stanovených pravidiel a predpokladov, ktoré boli zakotvené v kultúrnych, politických a ekonomických normách samotnej lokality. Tento stabilný stav lokálnych pravidiel, lokálnych problémov a riešení sa však vplyvom globalizácie zásadne fragmentoval. V parafráze slov Zygmunta Baumana naše závislosti sú globálne a naše činy sú lokálne (Bauman, 2001, s. 127).

Lokálne pravidlá a problémy, teda ostali každodennou realitou, avšak pridali sa k nim pravidlá a problémy globálne, ktoré podstupujú lokálne riešenia. Politika 21. storočia odpovedá na lokálne problémy v pozadí globálnych závislostí (Bauman, 2001, s. 127). Tento paradox má veľký vplyv na fungovanie spoločnosti a spôsobuje rozširovanie pluralizácie politickej sféry jednotlivých krajín. Pluralizovaná politická sféra, teda odpovedá na lokálne problémy a záujmy, avšak tak isto je zahrnutá v problémoch a záujmoch globálnych, na ktorých je jej vplyv často nedostatočný a naopak vplyv týchto globálnych problémov je pre lokálnu politickú sféru zásadný. Ekonomika prezentuje kapitalistické globálne záujmy v lokálnych podmienkach a týmto spôsobom

reprezentuje záujmy nadnárodných korporátnych spoločností, ktoré zásadne formujú fungovanie národných ekonomík bez jasného vplyvu lokálnych politík. Práve naopak nadnárodné spoločnosti majú mnoho krát nepomerne veľký vplyv na lokálne politiky. V neposlednom rade kultúra vďaka vplyvu globalizácie takmer úplne stratila lokálny charakter, ktorý bol pre ňu neodmysliteľným základom do konca 80. rokov minulého storočia. „Autonómne a robustné spojenia medzi geografickým miestom a kultúrnou skúsenosťou vytváralo kultúrnu identitu” (Tomlinson, 2007, s. 360)(vlastný preklad). Kultúrna identita a kultúrna skúsenosť boli, teda jasne spoločne viazaným lokálnym miestom ich výskytu. A zmena v tomto vzťahu, ktorú priniesla práve globalizácia má veľmi vážne následky na spoločenskú formáciu a kontinuitu identít, ktoré ovplyvňujú spoločenské, politické, ako aj ekonomické fungovanie spoločnosti a zároveň samotné identity sú formované týmito sférami. Práve sociálne identity sú formované a zároveň tvoria politickú, ekonomickú a kultúrnu sféru spoločnosti a z tohoto dôvodu sú veľmi vážne zasiahnuté globalizáciou. Sociálne identity môžeme považovať za veľmi dôležitý aspekt ľudskej a neodmysliteľne spoločenskej existencie, keďže sú to práve identity, ktoré formujú, tvoria a odpovedajú na sociálnu realitu, v ktorej žijeme. Vplyv globalizácie na sociálne identity je vážnou a nesmierne dôležitou otázkou 21. storočia. Nasledujúca kapitola rozoberie samotný koncept identít človeka, ich charakter, funkcie a formovanie v modernite globalizovaného sveta.

1. Identita v kontexte spoločenského života

Človek sa môže často zamýšľať nad tým, kým je, kde je jeho miesto v spoločnosti a, ako sa odlišuje od iných. Čo tvorí a definuje náš život a miesto v spoločnosti je jedna zo základných otázok ľudskej mysle. Jej odpoveď je pre nás veľmi dôležitá a je našou úlohou hľadať to, kým sme a kam patríme, inak povedané vytvorenie a udržiavanie našej jedinečnej identity. Identita je relatívne nový pojem, ktorý sa stal veľmi používaný hlavne v sociálnych vedách. Tento pojem sa používa v dnešnej dobe na pravidelnej báze, keď sa hovorí o nových alebo novoaktualizovaných prvkoch spoločenského života ako identitná politika, identita etnických menšín, národnostná identita, európska identita, rasová identita, kultúrna identita, ohrozenie identity, krádež identity, a tak ďalej. Čo však ide v rozpore so samotným rozsiahlym používaním tohto pojmu je jeho definícia. Identita má v sociálnych vedách veľmi nejasnú, komplexnú, komplikovanú a často rôznorodú dokonca antagonistickú definíciu. Čo viac, tento pojem sa v sociálnych vedách používa ako samozrejmi, od čitateľa sa očakáva, že tomuto pojmu jasne rozumie a autor ho spomína v kontexte iných sociálnych problémov ako daný (Fearon, 1999). Mimo akademického priestoru sa tento pojem aj v bežnej komunikácii používa ako jasne daný. Keď sa niekoho opýtame, čo rozumie pod pojmom identita, s istotou odpovie, čo preňho znamená tento pojem, problém nastáva, keď sa to opýtame ďalšieho človeka, ktorý identitu popíše s rovnakou istotou, avšak táto odpoveď sa kompletne odliší od tej predošlej. Identita je veľmi komplexný pojem, jej definície sa môžu líšiť s pohľadom na to na aký konkrétny kontext sa práve používa a ako s ním autor pracuje. Táto kapitola sa pozrie na rôzne ukotvenia tohto pojmu a bude sa snažiť nájsť prieniky týchto definícií a ponúknuť unifikovaný popis toho, čo identity sú a ako s nimi budeme pracovať v kontexte ich fragmentácie v spojitosti s globalizáciou.

Človek neustále bojuje, aby redukoval neistotu a našiel zmysel, tento proces je nekončiaci a sprevádza nás celý život (Hogg, 2007). Existencia identity nám dodáva zmysel toho, kým sme, o čom a ako uvažujeme a ako nás ostatní členovia spoločnosti vnímajú, kategorizujú a kde v spoločnosti sa začleňujeme mi sami. To, ako uvažujeme o svete okolo nás je ukotvené v tom, ako kategorizujeme v tomto svete samých seba.

Ľudské rozhodovanie, vzťahy, pocity a túžby sa odvíjajú od identifikácie nás a ostatných okolo nás. V komprimovanej forme bez identít by sme nemohli kategorizovať a rozlišovať svet okolo nás a rozmýšľať o ňom z pohľadu nás samotných. Vnímanie samého seba a svetu okolo nás je ukotvené v sfére identít. Táto sféra zahŕňa odlišnosti od ostatných a následné definovania toho, kým sme a kam patríme. Identita definuje to, kým sme a zároveň, kým nie sme, reflektuje rozdiel, určitú odlišnosť. Základom každej kategorizácie je určenie odlišností, toho čím je a čím nie je. O identitách môžeme uvažovať v dvoch rôznych paradigmách. Za prvé identity spájajú, a tak tvoria spoločnosť alebo práve naopak. Rozdeľujú a vznikajú hlavne na odlišenie od iných, skôr ako na spájanie, a takýmto spôsobom vytvárajú sociálnu realitu (Hall & Gay, 1996). Odlišnosť separuje člena danej identity od zvyšku spoločnosti na základe špecifických faktorov. Tieto faktory určitej identity môžu byť ako interné tak externé. Každá identita totiž reflektuje jej personálne a spoločenské poňatie. Interné faktory zahŕňajú, čo pre jej majiteľa daná identita znamená, ako sa konštitučné špecifiká pre danú identitu, jej normy, pravidlá, povinnosti, ako aj výhody pre jej členov reflektujú na osobnej úrovni. Externé faktory definujú, čo identita znamená z pohľadu sociálneho začlenenia pre plurálne množstvo jej nositeľov a ľudí, ktorí ju rozlišujú. Definujú odlišnosť identity podľa toho čím nie je. Kategorizujú identitu medzi ostatné pomocou rôznych spoločenských vzťahov a špecifik danej identity, či už sa jedná o jej históriu, dôležitosť alebo silu získavať a udržiavať si svojich členov. Tento proces prebieha pomocou empirického ako aj normatívneho vnímania človeka a jeho okolia. Identity si môžeme adoptovať na základe vlastného rozhodnutia s plným vedomím, ale rovnako nám môžu byť pridelené ako konsekvencia rôznych udalostí alebo činov. Identita získava svoj význam, až keď je rozoznaná ako signifikantá pre A- jej nositeľov, B- outsiderov, ktorí túto identitu uznávajú ako signifikantú a tým pádom ju vytvoria v sociálnej realite, C- kombináciou oboch predošlých možností. Zygmunt Bauman tvrdí, že identity a ich význam prichádzajú do existencie a povedomia až keď sú v kríze (Bauman, 1996, s. 18). Ako táto kapitola už načrtla identity sú súčasťou ľudskej racionality, rozoznávanie sveta okolo nás je založené na identitnej kategorizácii. Dôležitosť toho, že tieto identity existujú a, že majú pre ľudí veľký význam, teda prichádza až v momente kedy sú tieto

identity v kríze. Do predošle relatívne homogénneho identitného priestoru vstupujú identity iné a prvky, ktoré ho expandujú alebo fragmentujú, vytvárajú nové identity a dochádzajú do konfliktu s tými starými. Uvedomovanie si identít a prikladanie nadmernej dôležitosti k ich rozoznaniu prichádza v potrebe odlíšenia sa, v identitnej kríze. Fakt, že pojem identita sa stal tak populárnym v poslednom pol storočí a prikladá sa mu taký význam v spoločenských vedách, ako aj v spoločenskom diskurze, teda ilustruje, že sa nachádzame identitnej kríze.

Prvý kto spopularizoval pojem identita v humanitných vedách bol psychológ Erik Erikson. Erikson považoval identitu ako fundamentálny princíp, ktorý sa vyvíja počas celého života (Erikson, 1963). Identita obsahuje ľudské skúsenosti, vzťahy, hodnoty, spomienky, ktoré tvoria subjektívny pohľad na samého seba (Erikson, 1963). Identita prichádza do krízy, keď si človek nieje istý svojím pôvodom, toho aké má ciele alebo, ako sa cíti k špecifickým problémom. James Fearon v jeho pohľade na definíciu identity reaguje na Eriksonovu teóriu, avšak rozdeľuje identity na 2 základné kategórie, a to osobnú identitu a identitu sociálnu (Fearon, 1999). Za osobnú identitu môžeme považovať identitu, ktorá je veľmi súkromná a je tvorená pocitmi, emóciami, hodnotami a skúsenosťami, túžbami a charakterom, ktoré tvoria špecifický obraz človeka samotného v očiach človeka samotného. Takáto identita sa vyvíja s nami celý život, reflektuje ľudské psyché a ovplyvňuje to, ako ľudia vidia samých seba a ako sa správajú. Osobná identita je z pohľadu psychológie jednoznačne dôležitým faktorom pri analýze ľudskej psyché. Sociálne identity Fearon charakterizuje ako sociálne kategórie tie majú špecifické pravidlá a charakteristiky, ktoré tieto identity tvoria a zjednocujú (Fearon, 1999). Sú to odlišnosti, ktoré slúžia na kategorizáciu sociálnej reality všade okolo nás.

Sociálna identita však nieje iba konglomerácia určitých odlišností, ktoré nás začleňujú v spoločenských kategóriách (Parekh, 2008). Týchto odlišností môže byť nespočetne veľa, mnohé môžu byť úplne irelevantné pre širšie identitné rozdelenie a kategorizáciu. Špecifické faktory, o ktorých hovoríme a ktoré konštituuju skúmanú identitu sú významné a bez ich existencie by daná identita neexistovala alebo by nevedela vytvoriť podmienky na jej osvojenie. Tieto faktory nie sú dôležité len pre

samotnú identitu, sú rovnako rozpoznané a zaužívané medzi členmi tejto identity ako aj outsidermi. Ak si rozoberieme príklad štátnej identity, jej špecifické faktory sú v teritóriu, ktoré je jasne definované a tvorí štát, špecifické zákony, normy, kultúra, história alebo spoločná politická sféra, štátne inštitúcie, ktoré danú identitu tvoria a umocňujú a mnohé ďalšie konštitučné faktory danej identity, ktoré sú významné a jasne rozpoznané jej členmi. Ako ďalší príklad sa môžeme pozrieť na profesijnú identitu, ako napríklad lekárstvo, medzi špecifické konštitučné faktory tejto identity môžeme zaradiť, špecifické inštitucionalizované vzdelanie, ktoré si táto profesia vyžaduje, normatívny a kultúrny kódex, ako lekárska prisaha alebo spôsob obliekania počas výkonu profesie, miesta, kde sa takáto profesia vykonáva a mnohé ďalšie všeobecne rozpoznané a významné špecifiká. Identita, teda vyžaduje konštitučné faktory, ktoré ju tvoria a definujú a tieto faktory musia byť všeobecne rozpoznané ako významné jej členmi ako aj outsidermi.

Sociálne identity môžeme považovať ako členstvo v určitej skupine, hnutí alebo organizácie sociálnej reality (Hau & Rueschemeyer, 2009; Hogg, 2007 ;Sen, 2007). Táto skupina môže byť tvorená na základe národnosti, jazyka, rodinnej príslušnosti, športového klubu, zamestnania, vzdelania, politickej orientácie a nespočetné množstvo ďalších členstiev v skupinách, ktoré tvoria sociálnu realitu. Členstvo v tejto skupine musí spĺňať radu podmienok, ktoré odlišujú sociálnu identitu od sociálnej kategorizácie (Hau & Rueschemeyer, 2009). A to hlavne konštitučné faktory, ktoré túto identitu definujú a sú rozpoznané ako významné. Tieto skupiny tvoria spoločné prvky, ktoré slúžia na vlastnú identifikáciu členov a vonkajšiu kategorizáciu (Hau & Rueschemeyer, 2009). Medzi takéto prvky zaradíme normy, jazyk alebo kultúru danej skupiny. Rovnako ako sociálnu štruktúru jej vedenia, záväzky, ktoré skupina od svojich členov vyžaduje, rovnako ako výhody, ktoré im prináša (Hogg, 2007). Členstvo v tejto skupine prináša jej členom zmysel toho, kým sú, akým pravidlám sa podmieňujú, ako vystupujú v sociálnej realite medzi inými a akým spôsobom sú vnímaní z vonka a z vnútra danej skupiny. Všetky špecifiká týchto skupín, tvoria členstvo, ktoré ponúka zmysel toho, kým niekto je a akým spôsobom sa odlišuje od ostatných, teda vytvárajú sociálne identity.

Amarthya Sen taktiež definuje identitu ako členstvo v určitej skupine alebo kategórií (Sen, 2007). Tieto skupiny majú sociálny charakter vznikajú v špecifickom historickom, kultúrnom a spoločenskom prostredí (Sen, 2007). Medzi takéto skupiny, ktorých sme členmi môžeme zaradiť nespočetne veľa variant a zároveň členstvo v nich nie je neprenosné, alebo singulárne (Sen, 2007). Ak sa človek považuje za poslucháča určitého žánru hudby a členstvo v takejto skupine považuje za významné, ak tento žánr prestane počúvať, je stále rovnaký človek a jeho identita sa nestratí iba mierne pozmení svoje priority. Človek môže byť súčasne Slovak, ale aj Maďar, pravicový volič, ale aj zástanca navýšenia minimálnej mzdy, amatérsky hokejista, itčkář, rodič, environmentálny aktivista a mnoho iných kategórií, ktoré definujú jeho identitu. Národnosť sa môže odvíjať od historických a politických faktorov, ktoré viedli k vzniku štátu a štátnej identity, takáto identita však zahŕňa takisto aj, kultúrne a spoločenské špecifiká, ktoré sú pre držiteľa takejto identity viac alebo menej významné. Postavenie rodiča je naprieč kultúrami odlišne rozpoznávané a takáto identita si opäť odnáša špecifické historické, kultúrne a spoločenské faktory. To, čo odnáša identita pravicového voliča je špecifické pre čas, miesto a okolnosti špecifického politického systému. Skupín, ktoré ponúkajú členstvo, ktoré vytvára identitu je nespočetne a tieto skupiny zároveň obsahujú svoje špecifiká či už kultúrne historické alebo spoločenské. Človek sa teda počas života v modernom svete stáva členom veľkého počtu skupín alebo identít a voľne medzi nimi prechádza a vyberá ich dôležitosť podľa kontextu, v ktorom sa práve nachádza. Napríklad identita etnickej menšiny môže u konkrétneho nositeľa znamenať veľmi veľa, alebo málo, v závislosti od toho akým spôsobom je momentálne rozpoznávaná a akceptovaná v spoločenskom kontexte, v ktorom jej nositeľ žije. A opäť takáto identita nie je nikdy samotná a jej kontext v množstve ostatných identít nositeľa taktiež ovplyvňuje jej dôležitosť. Nositeľstvo mnoho identít zároveň však môže spôsobovať rôzne problémy. Amarthya Sen ďalej tvrdí, že pokiaľ je človek súčasťou takto veľkého množstva skupín, ktoré svojim členstvom tvoria identitu, je nevyhnutné rozlišovať ich dôležitosť a hierarchiu (Sen, 2007). Môžeme teda hovoriť o významných a menej významných členstvách alebo identitách. Človek sa môže ocitnúť ako nositeľ moc veľa identít, ktoré môžu medzi sebou vytvárať určité konflikty. V takejto situácii je nevyhnutné

urobiť racionálne rozhodnutie o tom, ktoré identity sú skutočne dôležité pre dané individuum v pozadí špecifických sociálnych a kultúrnych kontextov (Sen, 2007).

To ktorá identita je pre nás dôležitá, ktorá nás formuje a ktorú používame iba zriedkavo je osobné rozhodnutie každého človeka. O tom aký význam majú pre človeka špecifické identity z pohľadu ich dôležitosti v postmodernej dobe bude rozobraté až v neskorších kapitolách. Zatiaľ môžeme hovoriť o určitých špecifických faktoroch, ktoré prispievajú k vzniku takzvanej identitnej hierarchie, teda identít, ktoré majú silnú entitavitu. Silná entitavita je rigidne oddelenie určitej skupiny, popisuje to, ako je kolektív podľa vlastného vnímania ako aj vnímania okolia koherentná skupina s jasnou organizáciou na rozdiel od nezávislých jednotlivcov (American Psychological Association, 2022; Hogg, 2007). Na vrchol hierarchie identít môžeme zaradiť identity s jasným a silným oddelením, stabilné identity s dlhou históriou, ktoré sa osvedčili svojou stálosťou a ktoré sú väčšinou viazané na špecifické geografické miesto. Takéto identity majú dokonca často politické a spoločenské inštitúcie, ktoré ich tvoria a posilňujú. Medzi takéto identity môžeme zaradiť napríklad národnostné identity, náboženské, jazykové alebo kultúrne. Takéto identity ponúkajú silné ukotvenie, jasné odlišenie od iných a zároveň sa svojou existenciou snažia vytláčať možnosť osvojenia viacerých identít svojho druhu. Náboženská identita vo svojej podstate vylučuje ostatné náboženstvá, boh alebo bohovia daného náboženstva sú jasne definované a ich uctievanie vo svojej podstate vylučuje existenciu iných. Národnostná identita vo svojej podstate okrem jej abstraktného, historického a kultúrneho ukotvenia má aj ukotvenie fyzické, narodenie sa v určitom geografickom mieste zaručuje občianstvo v štáte. Občianstvo zahŕňa občiansky preukaz alebo pas, ktorý určuje takúto príslušnosť a odlišuje ju od iných. Štátne občianstvo ďalej zahŕňa svoje práva a povinnosti a zmena občianstva je vo veľa prípadoch možná no takýto proces je veľmi dlhý a často vyžaduje zosilnenie novo nadobudnutej identity vo všetkých svojich predošle spomenutých spoločenských a kultúrnych základoch. Čo viac, takéto identity majú aj svoje inštitúcie, ktoré ich posilňujú a formujú. Inštitúcia manželstva je jasne definovaná zákonom ako aj kultúrnymi normami. Človek sa dostáva do stavu manželstva s jasne definovanou identitou toho, čo manželstvo je a ako sa má v ňom správať, aké sú privilégia takéhoto stavu a zároveň aké sú povinnosti. Identita

manželstva je jasne definovaná zákonom ako aj spoločenskými a kultúrnymi normami. Národnostné, kultúrne a spoločenské identity sú taktiež tvorené inštitúciami. Školy a iné edukačné zariadenia slúžia na formovanie niekoľkých identít zároveň. Národnostná identita, jazyková a spoločenská a kultúrna sú všetky tvorené počas povinnej školskej dochádzky a ďalej urdžované rôznymi štátnymi inštitúciami. Tieto identity sú ukotvené vo všeobecne prijatej histórii, existujú už dlhý čas, určujú jasné privilégia a povinnosti, sú však hlavne všeobecne spoločensky rozpoznané, ako signifikantné a majú v mnoho prípadoch vysoký sociálny kapitál. Takéto identity na vrchole identity hierarchie môžu existovať abstraktne kedy sú rozpoznané ako signifikantné a adoptované miliónmi ľudí, bez toho, aby títo ľudia spolu fyzicky tvorili nejakú obrovskú prepojenú komunitu, fungujú teda v kontexte pojmu 'Imagined Communities' od Benedicta Andersona (Anderson, 1983). Tieto identity existujú sami o sebe ako signifikantné, je to možné vďaka ich inštitucionálnej infraštruktúre a kultúrnej a spoločenskej signifikantnosti. Inštitucionalizované identity, ktoré ponúkajú rigidne členstvo jasne definované spoločenské role, a teda môžu byť považované za viac signifikantné. Tie sa však v postmodernej dobe stávajú rovnako fluídne ako identity, ktoré nie sú tak silno entitatívne. Viac sa k tomuto problému vrátíme v druhej kapitole.

Bhikhu Parekh (2008) hovorí o ľudskej identite ako trojdimenzionálnej. Parekh rozdeľuje identitu na osobnú, sociálnu a ľudskú (Parekh, 2008). Osobná reflektuje naše názory a hodnoty, ktoré nás definujú ako človeka. Sociálna reprezentuje členstvá v sociálnych skupinách, komunitách, organizáciách a mnoho ďalších a ľudská to, kým sme pomedzi inými druhmi zvierat v našej biologickej sfére. Parekh zároveň hovorí, že všetky 3 identity sú od seba neoddeliteľné, je nemožné hovoriť o osobnej identite bez jej spoločenského kontextu, ako aj o sociálnej identite bez jej osobného poňatia (Parekh, 2008). Človek je spoločenské zviera, a ako už táto kapitola naznačila je nemožné hovoriť o identite, bez jej aplikácie do sociálnej sféry.

Z toho, čo zatiaľ táto kapitola načrtla plyní, že identita, je za prvé, nevyhnutnou súčasťou života človeka, môžeme o nej hovoriť ako o súčasť ľudskej racionality. Ľudská existencia, vnímanie reality a spoločenské nažívanie je založené na identite. A

za druhé, identita je tvorená v sociálnom kontexte, je to práve tento kolektívny priestor, ktorý reflektuje rôznorodé sféry, ktoré vyžadujú špecifickú identitu. Identita je, teda súčasťou ľudskej racionality a jej zmysel a význam vzniká pri sociálnom živote človeka. Identita je komplexný enigmatický problém, ktorý sa so svojou definíciou pohybuje na rôznych pilieroch. Identitu môžeme základne definovať ako odlišnosť, podstatu toho, kým sme a kam patríme. A zároveň ako členstvo v určitej skupine alebo kategórii v sociálnom kontexte. Identity majú svoje konštitučné faktory, ktoré môžu byť historické, kultúrne alebo spoločenské a tieto faktory identitu nielen tvoria, ale aj implikujú v súčasnom a budúcom použití. Identitu môžeme chápať ako plurálnu, teda každý človek môže byť nositeľom niekoľkých identít, medzi ktorými racionálne vyberá podľa sociálneho kontextu. Identity môžeme rozdeliť na osobné, kultúrne, sociálne ako aj ľudské a mnohé ďalšie. Osobné identity, ako naznačil psychológ Erik Erikson môžu byť hlavne z pohľadu psychológie dôležitý komponent pri analýze ľudskej psyché a jej vplyvov v kontexte osobnej identifikácie a vplyvov na správanie. Osobnú alebo vnútornú identitu môžeme považovať za veľmi súkromnú súčasť každého človeka, charakter, povaha, zásady a túžby sú všetko prvky, ktoré považujeme za osobné a tým pádom unikátne. Osobné identity, teda táto práca používať v kontexte identít, s ktorými pracuje zahrňovať nebude a prenechá ich účelom psychológie. Z pohľadu humanitných vied a špecificky sociológie a politológie a pre účely analýzy tejto práce budeme vo všeobecnom koncepte identít, na ktoré sa pozeráme hovoriť ako o sociálnych identitách. Pojem sociálne identity bude zahŕňať identity spoločenské, kultúrne, ľudské a takisto aj ostatné kategórie identitného rozdelenia, ktoré popisujú identity sociálnej konštitúcie. Spoločný faktor všetkých predošle spomenutých definícií identít a ich kategorizácie obsahoval jeden dôležitý unitárny faktor. Tento spoločný faktor identity je, že identity sú primárne sociálne. Ich ukotvenie do spoločenskej sféry ľudskej existencie je to najdôležitejšie z pohľadu ambiguitu ich definícií. Princíp identifikácie a tvorenia identít prichádza do existencie v momente kedy hovoríme o sociálnom kontexte.

Pokiaľ hovoríme o sociálnom kontexte môžeme sa pozrieť na teórie o prirodzenom stave človeka a následnej spoločenskej zmluve u teoretikov ako Hobbes, Rousseau alebo Locke. Hobbes považuje prirodzenú ľudskú existenciu za deštruktívnu, násilnú,

kde neexistuje kultúra a ani spoločnosť (Hobbes, 2003). Takýto stav si vyžaduje takzvaného Leviathana spoločenskú autoritu, na ktorej vrchole je silný autoritatívny vládca (Hobbes, 2003). John Locke považuje človeka za prirodzene slobodného, rodí sa s 'tabula rasa', s čistým listom (Locke, 1956). A život v komunite je umožnený po spoločnej dohode, kedy takýto život prináša každému členovi rovnaký úžitok (Locke, 1956). Rousseau zase tvrdí, že človek sa rodí slobodný, ale v momente kedy sa nevyhnutne stáva členom spoločnosti túto slobodu stráca a musí sa podvoliť vôli spoločnosti, teda vôli väčšiny (Rousseau, 1895). Všetky tri teórie majú svoje merito pravdy pri ich aplikácií do moderného sveta a každá teória si nájde svoje uplatnenie v rôznych civilizačných konceptoch spoločenského usporiadania. Hobbesova teória nájde svoje uplatnenie v despotických politických usporiadaniach, kde sa spoločnosť nachádza poddaná absolútnej kontrole a autorite vodcu, spomedzi niekoľkých príkladov nájdeme takéto usporiadanie v dnešnej Číne alebo Severnej Kórei. Teória o spoločenskom usporiadaní Rousseaua a Locka sa zase spoločne dopĺňujú v teórií dnešnej liberálnej demokracie kedy môžeme hovoriť o tom, že ľudia v takejto spoločnosti sa rodia slobodní a majú aj slobodnú vôľu v ich rozhodovaní, zároveň sa však, aj nachádzajú v poslušnosti voči spoločenským normám a zákonom, pretože ich nedodržiavanie vedie k obmedzeniu slobody. Moc veľa slobody bez základných princípov spoločenských noriem a zákonov môžu viesť k oligarchií alebo anarchií a zároveň striktné spoločenské normy a zákony, ktoré čisto reprezentujú vôľu väčšiny môžu viesť k autoritarizmu. Teda kompromis medzi sociálnym kontraktom Rousseaua a Locka je to, čo dnešné usporiadanie liberálnej demokracie predstavuje. Aby sme sa však vrátili do sféry sociálnej identity, čo všetci traja teoretici objavujú, ako jednotné je rozdelenie vývoja ľudskej existencie na myslené obdobie ľudskej prirodzenosti a následné spoločenské usporiadanie sociálnou zmluvou. Toto rozdelenie nám pomáha k vysvetleniu ľudskej identity ako takej v jej sociálnom kontexte.

Stav človeka pred sociálnou zmluvou, o ktorej hovorí Hobbes, Locke aj Rousseau je čisto hypotetický. V tomto stave môžeme považovať aj identity ako nepotrebné alebo neexistujúce. Pokiaľ by človek existoval samostatne bez sociálneho kontextu, nemal by potrebu sa odlišiť a ani definovať. Takýto človek by neuvažoval o sebe v kontexte iných ľudí, iných spoločenských skupín, iných noriem, zákonov, kultúr a ďalších

spoločensky tvorených realít. Práve vznik myslenej línie spoločenskej zmluvy je zároveň aj vznikom ľudskej identity. Človek je spoločenské zviera, je ľudskou prirodzenosťou žiť v spoločenstve. Toto tvrdenie sa empiricky potvrdzuje vo svete okolo nás na dennej báze. Fakt, že existujeme je podmienený členstvom v určitom spoločenstve či už rodinnom, komunitnom, štátnom alebo globálnom. Život v spoločnosti je garanciou života ako takého. Tak ako človek, aj predchodcovia homo sapiens žili iba v spoločenských usporiadaniach, čo im okrem iného umožnilo väčšiu šancu na prežitie. Živočíchy najbližšie práve človeku, ako napríklad primáty taktiež žijú v komplexných spoločenstvách (Fukuyama, 2018). Život v spoločenstve je teda neoddeliteľnou súčasťou nás samotných a to znamená, že aj sociálne identity sú súčasťou tohoto procesu.

Ako už táto kapitola naznačila, existencia identít je striktne viazaná na sociálne prostredie ľudskej existencie. Za sociálne identity môžeme považovať všetky identity, ktoré reflektujú tento vzťah spoločnosti a života človeka. Judith Butler tvrdí, že ľudský život je vratký a neistý, pretože je viazaný na iné sociálne štruktúry (Butler, 2009). Medzi takéto štruktúry môžeme zaradiť rodinu, priateľov, prácu, etiku, národ a mnoho ďalších sociálnych kategórií, ktoré sú tvorcami sociálnych identít. Život ako taký, má takmer zanedbateľnú hodnotu, život naberá hodnotu až, keď o ňom ľudia hovoria vo vzťahu k iným sociálnym štruktúram (Butler, 2009). Pokiaľ, teda hovoríme o ľudskom živote, ako takom je vždy v kontexte sociálnych identít, ktoré sa nachádzajú všade okolo nás. Butler používa Hegelovu epistemológiu, keď hovorí, že život má zmysel iba a jeho existencia je striktne podmienená vzťahom k iným, nikdy v jeho singularite (Butler, 2009). Teda život má zmysel iba vo vzťahu k spoločnosti, ktorá je tvorená sociálnymi identitami. Sociálne usporiadanie života v kontexte sociálnych identít, je teda to, čo dáva životu zmysel. Butler ďalej pokračuje, keď hovorí, že nielen život ako taký, ale aj samotné telo je sociálne viazané (Butler, 2009). Telo samotné je spoločenský fenomén, ktorý sa spolieha svojou existenciou na ostatných členov, rovnako ako na inštitúcie, ktoré spoločnosť reprezentujú. Tento vzťah tvorí zodpovednosť medzi jednotlivými ľuďmi, kedy je jeden zodpovedný za ostatných, pretože oni sú zodpovední za jeho v spoločenskej existencii. Ľudský život a fyzické telo sú sociálne viazané, z tohto dôvodu sú vratké a neisté. Prežitie tela je

konštituované v socialite tela. A to, čo dáva hodnotu a zmysel životu je jeho socialita a vzťah k iným sociálnym štruktúram, ktoré tvoria sociálne identity.

Na záver, pojem identita sa v posledných desaťročiach stal veľmi populárnym. Definícia tohto pojmu sa v humanitných vedách pohybuje v rôznych úrovniach. Základne môžeme identity rozdeliť na osobné a sociálne. S osobnými identitami sa primárne pracuje v poli psychológie, kedy tieto identity formujú ľudské psyché. Táto práca necháva osobné identity poľu psychológie a pracuje s identitami z pohľadu sociológie a politológie ako identitami sociálnymi. Sociálne identity sú všetky identity, ktoré tvorí sociálna konštitúcia, sú, teda súčasťou spoločnosti. Sociálna identita je členstvo v určitej skupine alebo organizácii sociálnej reality. Tieto skupiny majú špecifický sociálny charakter a vznikajú v špecifickom historickom, kultúrnom a spoločenskom prostredí (Sen, 2007). Sociálne identity na rozdiel od sociálnych kategórií tvoria špecifické konštitučné faktory, ktoré sú rozpoznané ako signifikantné medzi jej členmi ako aj okolím (Hau & Rueschemeyer, 2009). Medzi takéto faktory zaraďujeme normy, jazyk, sociálnu štruktúru danej skupiny, záväzky členstva v takejto skupine ako, aj výhody a mnohé ďalšie. Tieto identity prinášajú jej nositeľom zmysel toho, kým sú, kam patria, ako sa správajú a podmieňujú pravidlám danej skupiny a, ako sú vnímaní zvonka. Táto kapitola argumentuje, že sociálna realita je tvorená práve sociálnymi identitami. Základom života v spoločnosti, ktorý je súčasťou ľudskej prirodzenosti je práve osvojenie si sociálnych identít. Sociálne identity zohrávajú nesmierne dôležitú rolu pri formovaní politickej, ekonomickej a kultúrnej sféry ľudskej existencie. Uvedomovanie si existencie týchto identít prichádza v nadmernom množstve, keď sú tieto identity v kríze (Bauman, 1996). A v postmodernej dobe posledného pol storočia tento termín stal nesmierne populárnym. Táto situácia naznačuje, že sociálne identity sa skutočne nachádzajú v určitej kríze. Jedným z najinfluentnejších procesov, ktoré formujú sociálnu realitu a ktorý na krízu sociálnych identít môže mať vplyv je globalizácia a jej následky. V nasledujúcej kapitole sa rozoberie práve tento enigmatický problém globalizácie a akým spôsobom môže globalizácia dopadať na sociálne identity a spôsobovať ich krízu.

2. Procesy ekonomickej, politickej a kultúrnej globalizácie a ich vplyv na sociálne identity

Rovnako ako pojem identita, globalizácia sa stala nesmierne používaním výrazov v sociálnych vedách v dôsledku jej signifikantného vývoja a veľkého vplyvu na kultúrne, politické a ekonomické polia v posledných dekádach. Tieto polia sú vďaka globalizácii neustále prepojované a transformované. Globalizácia je veľmi komplexný fenomén doby, v ktorej žijeme, jej vplyv je nesmierny až do tej miery kedy sa globalizácia stala súčasťou každodennej reality. Globalizácia je v dnešnom svete všadeprítomná a jej dôsledky pociťujeme pri každom aspekte života (Ritzer & Dean, 2015). Tento fenomén redefinoval a spôsobil revolúciu vo všetkých aspektoch života a fungovania spoločností. Doprava a tok informácií sú každým dňom modernizované a rýchlejšie ako kedykoľvek predtým. To otvorilo úplne nové možnosti pre ľudí a redefinovalo predošle stabilné sociálne rozloženie. Migrácia za prácou, za lepšími možnosťami a životnými podmienkami sa stala súčasťou predošle veľmi lokálne orientovaného sveta. Okrem samotnej ľudskej migrácie, globalizácia spôsobuje neustálu alokáciu nápadov, technológií, kultúry, kapitálu a identít. Svet predošle relatívne stabilných a uzavretých štátov je nekontrolovateľne reformovaný vplyvmi globalizácie.

Globalizácia je nevyhnutným dôsledkom modernizácie a dnešný svet je výsledkom dopadov tohto vývoja (Giddens, 1990). Existujú však katalyzátory, ktoré spôsobili predošle nepredstaviteľné urýchlenie tohto procesu a ktoré zaistili stratu akejkoľvek kontroly nad týmto procesom. Za tri najdôležitejšie katalyzátory globalizácie môžeme považovať ako prvé, technologickú modernizáciu, za druhé, ekonomickú transformáciu a v neposlednom rade politickú reformáciu (Nef, 2002). Technologická modernizácia za posledných 100 rokov urobila väčší posun ako za predošlých 1000. Tento posun otvoril dvere nesmiernemu počtu nových možností. Sociálna mobilita sa

stala globálna a relatívne dostupná, presun informácií sa stal okamžitým a vznikli úplne nové cesty výroby a zamestnania, ktoré zároveň začali eliminovať tie predošlé. Ekonomická transformácia spôsobila posun od národného kapitalizmu do medzinárodného postindustriálneho globálneho kapitalizmu (Salmela, 2017). Táto transformácia spôsobila modernizáciu postindustriálneho sveta, ktorý sa stal poľom pre neoliberálny kapitalizmus s trhom, ktorý je globálny. Práca, ľudia a kapitál sa stali komoditami, ktoré sú globálne a vysoko mobilné. Politická reformácia sa môže považovať ako katalyzátor globalizácie, zároveň však môžeme o tejto reformácii hovoriť ako o neodvratnom dôsledku globalizácie. Predošle relatívne stabilné a uzavreté štáty, sú nekontrolovateľne reformované v medzinárodnej mierke, do ktorej vstupujú. Fungovanie týchto štátov a vplyv ich vlád na všeobecné dianie klesá v globalizovanom svete, kvôli rozpadu teritoriálnych alebo národných bariér v prepojení svete, kde medzinárodné spoločnosti a nadnárodné korporácie neustále zvyšujú svoj vplyv a dosah (Nef, 2002). Globalizácia, teda spôsobuje denacionalizáciu, alebo znižovanie národných hraníc a vplyvov lokálnych politických spoločností na úkor nadnárodných globálnych síl (Kriesi et al., 2008).

Ďalším dôležitým špecifikom globalizácie je fakt, že globalizácia je primárne unilaterálne orientovaná okolo západnej civilizácie (Nef, 2002). Výhra neoliberálne orientovaného kapitalizmu po konci studenej vojny spôsobila, že takto orientované krajiny s veľkým ekonomickým a politickým vplyvom, teda primárne Spojené štáty a neskôr zvyšok krajín G7, získali unikátnu a veľmi silnú pozíciu vo svete, ktorý sa stával stále viac a viac prepojený na základe pravidiel, ktoré boli vytvorené práve týmito štátmi. Deregulácia a otvorenie národných ekonomík vo svete, ktorý sa stal nemenne prepojený umožnila západným krajinám využiť ich pozíciu na formovanie ekonomiky a politiky v ich prospech a na úkor vývojových krajín. Táto dynamika v určitej kontinuite pokračuje v globalizácii do dnešného dňa, kedy úspech a rast západnej a severnej hemisféry je ukotvený v unilaterálnom vzťahu ku ekonomicky a politicky slabším hráčom na globálnej mierke. Tento vzťah má vo svojej podstate jasné ekonomické dopady, ktoré vplývajú na dopady globalizácie ako takej. Zároveň však treba dodať, že tento vzťah má významné dopady aj na kultúrnu a politickú sféru globalizácie. Unilaterálny vzťah západného sveta ku jeho zvyšku v sfére globalizácie

je veľmi signifikantný a pri analýze globalizácie je ho nevyhnutné popísať. Zároveň však, hlavná téza, ktorou sa táto práca orientuje, fragmentácie sociálnych identít spôsobenou globalizáciou túto unilateralitu berie v úvahu, avšak táto téza ovplyvňuje obidva póli vo veľmi podobných konsekvenciách. Fragmentácia sociálnych identít spôsobená globalizáciou, teda nie je unikátna žiadnej konkrétnej časti sveta.

Globalizáciu môžeme teda považovať, za neustálu transformáciu a prepojovanie ekonomickej, politickej a sociálnej fabriky spoločnosti. Tri hlavné katalyzátory tohto procesu sú, ekonomický systém neoliberalného kapitalizmu, technologický pokrok a politická reformácia štátneho rozdelenia. Na základe tohto vzťahu môžeme rozobrať tri sektory, ktoré tvoria jadro globalizácie a ktoré sú zároveň najviac formované globalizáciou. Tieto tri sektory, ktoré táto kapitola rozoberie vo vzťahu k sociálnym identitám teda sú, ekonomika, politika a kultúra globalizovaného sveta. Tieto tri sektory sú hlavným činiteľom fragmentácie sociálnych identít a ich fluidite v pozadí globalizácie.

2.1 Ekonomická a politická globalizácia

Ekonomická alokácia sa nazýva v dnešnej dobe aj ako outsourcing. Teda využívanie externých namiesto interných zdrojov nejakého celku alebo firmy za cieľom čo najvyššieho profitu s čo najnižšími nákladmi. George Ritzer (Ritzer & Lair, 2007) tvrdí, že výsledkom outsourcingu v ekonomickej sfére je jeho penetrácia do ostatných sfér ľudského života. „Medzi mnohými ostatnými vecami, ktoré sme poznali ako armáda, zdravotníctvo, reštaurácie, rodiny a individuálne osoby sú zničené alebo prinajmenšom veľmi nepriaznivo ovplyvnené súčasnými formami outsourcingu” (Ritzer & Lair, 2007, s. 324) (vlastný preklad). Ekonomické aspekty globalizácie ovplyvňujú ostatné aspekty života, kedy vstupujú do ich súčastí a aplikujú rovnaké pravidlá. Ľudia outsourcujú úlohy, ktoré im dávali zmysel a pocit naplnenia aby získali viac času, ale nakoniec získavajú viac času a menej pocitu naplnenia a zmyslu. Čas na starostlivosť o domácnosť a svoje okolie je outsourcovaný dostupnými službami na donášku, upratovanie fastfoodovými reštauráciami, a podobne. Čas strávený s rodinou a priateľmi, zmysel členstva v komunite outsourcovali sociálne médiá, streamovacie

služby a iné technologické vynálezy. Vo výsledku outsourcing v ekonomickej sfére globalizácie vstúpilo do sfér, kde predtým existovali stále hranice a odobralo zmysel a pocit naplnenia bežných aktivít, ktoré tvorili základné sociálne činnosti a identity.

Transformácia ekonomickej sféry vplyvmi globalizácie má vážne socioekonomické dopady na spoločnosť. Ekonomická deregulácia neoliberálneho kapitalizmu transformovala model národného kapitalizmu 20. Storočia na postindustriálny globálny kapitalizmus 21. Storočia, ktorý funguje s veľmi silnou mobilitou práce, ľudí a kapitálu (Salmela, 2017). Tento systém prosperuje presúvaním priemyslu z miest, kde bol dlhoročnou súčasťou štátnej ekonomiky a politiky rovnako ako aj kultúry do miest s inými socioekonomickými a kultúrnymi zázemiami no s čo najvyšším komparatívnym ziskom. Sústredenia sa na čo najvyšší komparatívny zisk a dlhodobý nekončiaci rast sú stavebné piliere neoliberálneho kapitalizmu, a preto je zrejmé, že takáto alokácia je pre tento systém nevyhnutná. Tento proces je možný vďaka veľkým rozdielom v socioekonomických podmienkach jednotlivých krajín alebo aj kontinentov. Mzda, dane a odvody, cena práce, zdravotné a sociálne poistenie, trhová konkurencia, technologický a politický vývoj sú všetko špecifiká, ktoré sa vyvíjali v jednotlivých krajinách vďaka podmienkach už spomínaného predglobalizačného systému regulovanej ekonomiky. Rozdiely v týchto fundamentálnych aspektoch štátneho fungovania sú výsledkom štátneho vývoja v predglobalizačnej ére a teraz vstupujú do medzinárodného trhu na rovnakej úrovni. Tieto špecifiká historického vývoja sú súčasťou globálnej trhovej ekonomiky, kedy si priemysel vyberá fungovanie v nich za hodiacich sa podmienok na rozdiel od uzemnenia v lokalite štátu, kde takýto priemysel vznikol, alebo kde sa nachádza jeho intelektuálne zázemie. Úspešnosť štátnej ekonomiky je teda v rukách priemyslu, ktorý si vyberá najlepšie podmienky spomedzi globálnej mierky na základe podmienok, ktoré tieto štáty vytvorili v ére pred samotnou globalizáciou. Z tohoto vzťahu plynú jasné konsekvencie. Technologický a informačný posun spôsobil revolúciu, ktorá posúva hranice, ktoré tvoria nový a pochováva starý priemysel v krátkych časových úsekoch na ktoré nie je možné včasne reagovať prispôbením vzdelania, schopností a ďalšími prvkami, ktoré formujú sociálne identity. Vzdelanie ako aj pracovné špecifikácie sa teda stávajú veľmi vratké a ich využitie v budúcnosti sa stáva otáznym každým informačným a

technologickým posunom. Ľuďom neostáva nič iné iba sa adoptovať na konkrétnu situáciu, ktorej momentálne vo svojej socioeconomickej sfére práve čelia a dlhodobo sa neviazať na žiadnu dlhodobú identitu. A čo viac, priemysel ako aj služby, ktorých výkon to dovoľuje, sa presúvajú do miest s čo najnižšou cenou práce a sociálneho zabezpečenia, pretože takéto miesto zaisťuje čo najnižšie náklady biznisu a čo najvyšší komparatívny zisk. Tento proces ohrozuje stabilitu zamestnania, stabilitu príjmu jednotlivcov ako aj štátu. Nie všetci sú však v takejto situácii rovnako ohrozený. Nízkozarábajúce nižšie a stredné spoločenské triedy sú viac ohrozené v systéme globálnej ekonomiky (Salmela, 2017). Primárne z dôvodu ich obmedzenej mobility a schopnosti prispôbiť sa novým posunom. Tieto triedy často ostávajú nezamestnané alebo musia frekventovane meniť pole zamestnania. Ich situácia je nestabilná. Medzinárodná mobilita a okamžitý presun informácií vo svete globalizácie zároveň spôsobuje veľké vlny migrácie. Migrácie ľudí, ktorí nechávajú svoje staré socioekonomické pôsobiská a presúvajú sa za lepšími s výhodnejšími životnými podmienkami. Takéto skupiny vstupujú na nové trhy práce a môžu buď pokryť nedostatky teda pracovné pozície, ktoré boli dlho neodsadené alebo aj spôsobiť nadbytok, ktorý ako jojo posunie krízu a alokáciu ďalej. Či už takáto situácie je finančne a spoločensky výhodná alebo nie spôsobuje veľkú spoločenskú neistotu. Mobilita práce, ľudí a kapitálu teda spôsobila veľkú neistotu v budúcnosť a stabilitu zamestnania a zároveň priniesla veľkú vlnu migrácie za lepšími životnými podmienkami. Ekonomická deregulácia spôsobená globalizáciou, priniesla princípy ekonomickej konkurencie do sfér spoločnosti, kde predtým existovali stabilné socioekonomické vzťahy (Salmela, 2017).

Ekonomická alokácia orientovaná ziskom v globalizovanom svete, privatizácia štátneho kapitalizmu a vzostup medzinárodných korporátnych síl spôsobili sociálnu a ekonomickú nerovnosť a neistotu (Salmela, 2017). Táto neistota a nerovnosť sa prejavuje hneď v niekoľkých aspektoch. Jasná garancia zamestnania alebo využiteľnosti konkrétneho vzdelania v pracovnom trhu sa zredukovali a stali neistými, alebo dokonca málo pravdepodobnými. Ako už bolo spomenuté ekonomická konkurencia vďaka globalizácií vstúpila do spoločenských vzťahov, kde predtým neexistovala. Táto situácia vytvorila takzvaných výhercov a porazených globalizáciou

(Kriei, 2008; Nef, 2002; Salmela, 2017). Výhercovia sú považovaní za ľudí, ktorým situácia globalizácie otvorila nové možnosti a tieto možnosti dokázali aj využiť. Výhercovia globalizácie sú vo väčšine vyššie spoločenské triedy s vyšším vzdelaním. Takýto ľudia sa vedeli prispôbiť ekonomickej transformácii a profitovať z nej či už vďaka tomu, že mohli svoj biznis orientovať na lokáli s lepším profitom alebo ho v novo neregulovanej ekonomike rozšíriť. Každá situácia, ktorá má svojich výhercov má samozrejme aj porazených. Nástup individualizmu a súťaženie o prestíž a dôstojnosť sa stali realiami ekonomickej globalizácie. Vďaka mobilite a rýchlemu presunu informácií si zamestnávateľa zrazu mohli dovoliť zamestnávať a vyhadzovať v oveľa väčšej a rýchlejšej miere. Takýto fluidný systém zamestnania a vyhadzovania s veľmi malou mierou pravidiel spôsobil konflikt v spoločnosti medzi sociálnymi triedami zvonka aj zvnútra (Salmela, 2017). Nižšie a stredné triedy s nižšími príjmami a vzdelaním sú najviac zasiahnuté týmto systémom. Ich zamestnanie má často nízke garancie stálosti. Garancia stálosti zamestnania bola súčasťou socioekonomického štátneho fungovania veľmi dlhý čas. Od feudálneho štátneho usporiadania až po moderný štát bolo zamestnanie alebo pracovná činnosť súčasťou pevnej sociálnej identity a jeho stálosť bola vo všeobecnosti určitou garanciou spoločenského života. Neistota a nestálosť zamestnania spôsobuje, že sa ľudia už naďalej nechcú a nemôžu viazať na nič dlhodobé. Ak sa aj posunieme za hranice schopnosti udržania si zamestnania alebo nie, ľudia, ktorí sú považovaní za výhercov globalizácie z nej priamo profitujú nielen na socioeconomickej ale aj na sociokultúrnej úrovni, ich pozícia sa na kontrast porazených globalizáciou zlepšila. Ľudia porazení globalizáciou napriek pokroku technológie, komunikácie a tak ďalej neboli schopní svoje životné pozície zlepšiť vo väčšej miere a tento proces vidia ako veľmi negatívny. Ľudia, ktorých táto situácia ovplyvnila najviac a spôsobila im rozsiahle ťažkosti sú považovaní za porazených v globalizovanom svete.

Novovzniknutá konkurencia v predošle pevných sociálnych sférach, ktorá vytvorila výhercov a porazených globalizáciou je pevnou súčasťou postmoderného globalizovaného sveta. Takáto súťaživosť okrem iného vytvára aj pocit neistoty, strachu, nedôvery, alebo aj hamby (Salmela, 2017). Prináša negatívne emócie pre ľudí, ktorí v súťaživej vysoko individualistickej spoločnosti neuspeli a stali sa porazenými

globalizáciou. Takéto emócie sú videné spoločnosťou, ako veľmi nežiadúce a každý sa im chce vyhnúť. Aj tí, ktorí sú považovaní za výhercov globalizácie a profitujú z takejto socioekonomickej situácie, môžu cítiť ohrozenie pri pohľade na tých, ktorí neuspeli a zároveň si uvedomujú nestálosť a neistotu ich výhernej pozície, vďaka neustálemu vývoju (Salmela, 2017). Porazený zároveň nechce byť porazený a nosiť sociálnu identitu, ktorá obnáša s ňou spojené negatívne emócie (Salmela, 2017). Konsekvencie takejto situácie znamenajú, že budúcnosť je veľmi neistá, všetci sa sústredia iba na súčasnosť a nikto sa nechce viazať na nič dlhodobé, čo by v budúcnosti mohlo spôsobiť spomínané negatívne emócie. Moderná ekonomická neistota globalizovaného sveta, teda ovplyvňuje vznik a udržiavanie sociálnych identít (Bauman, 2000; Salmela, 2017). Tam, kde boli predtým veľmi stabilné a determinované, teraz sociálne identity vstupujú do ekonomického poľa súťaženía a rozdeľujú spoločnosť na výhercov a porazených. Úspech alebo prehra je v dnešnej spoločnosti veľmi individualizovaná. Človek v neustále meniacom sa svete nemá istotu pozitívnej budúcnosti, ktorá môže priniesť aj nežiadúce výsledky s nežiadúcimi emóciami. V takejto situácii žiadne identity niesú stále, pevné ani spoľahlivé. Identity sa fragmentujú, stávajú sa fluidné, ľudia medzi nimi menia podľa potreby. Silná a pozitívna identita, ktorá reprezentuje výhru v globalizovanom svete môže byť zajtra negatívna, preto sa jej nikto nechce cítiť zaviazaný a môže mať radšej možnosť ju zmeniť ako bundu, ktorú si ráno obliekol. Ekonomická neistota je teda prvou súčasťou fragmentácie sociálnych identít spôsobených globalizáciou ktoré táto kapitola rozoberá.

Ako odpoveď na ekonomickú neistotu a sociálne identity, ktoré implikujú súťaživosť a možnosť prehry sa inštitucionalizované sociálne identity ako národnosť, náboženstvo, jazyk alebo kultúra stali oveľa viac dôležitými (Fukuyama, 2018; Salmela, 2017). Inštitucionalizované identity sú videné ako ‚naturálne‘ a ‚stabilné‘ na rozdiel od tých, ktoré plynú z ekonomickej sféry, takéto inštitucionalizované identity sú zároveň aj oveľa ľahšie udržateľné a s nízkou možnosťou tvorenia negatívnych emócií (Salmela, 2017). Aby sa predošlo možnosti zahambenia sa v spoločenskom kontexte, alebo dokonca strate dôstojnosti spôsobenej nosením neúspešnej identity v socioekonomickej sfére, ktoré si vyžadujú úsilie na ich udržanie a ich budúcnosť je veľmi neistá, ľudia si vyberajú

identity, ktoré majú silnú entitavitu, nižšiu vstupnú cenu a produkujú určitý zmysel hodnosti, alebo dôležistosti. Inak povedané stabilné socioekonomické identity a ich pozitívna asociácia v spoločnosti sa fragmentuje vďaka globalizácii štátnej ekonomiky a tento proces viedol k adopcii sociálnych identít s nízkou cenou udržania a silnou odlišnosťou.

Inštitualizované sociálne identity so silnou entitavitou sú vo svojej podstate dôležitou súčasťou politických systémov. Tieto identity zaručujú tmeliaci efekt pre politické režimy, v ktorých existujú. Francis Fukuyama (2018, s. 118-120) popisuje päť základných princípov, ktorým sa tieto identity podieľajú na úspešnom modernom politickom režime. Ako prvý Fukuyama považuje bezpečnosť, ak chýba národná identita, štát je na pokraji rozpadu alebo občianskej vojny, lebo vznikajú priepastné rozdiely v etnických skupinách a ich záujmoch (Fukuyama, 2018). Za druhé je národná identita dôležitá pre kvalitu vlády, ktorá pracuje v záujme komunity (národu) nie v záujme limitovanej skupiny (Fukuyama, 2018). Za tretie je to ekonomický rozvoj, ľudia hrdí na svoju krajinu v nej ostávajú a pracujú (Fukuyama, 2018). Za štvrté je to pre Fukuyamu (2018) národná identita dôležitá pre budovanie širokospektrálnej dôvery, ktorá podporuje ekonomickú výmenu a politickú participáciu. Táto dôvera musí byť všeobecne rozšírená nie sústredená na malé skupiny. Posledný princíp národnej identity na úspešnom štátnom fungovaní je pocit komunity, ktorá tvorí spoločenský zmysel pre egalitárnosť a pomáhanie znevýhodneným skupinám, ktoré sú videné ako súčasť národnej komunity (Fukuyama, 2018). Tento Fukuyamov prístup k identitám jednoznačne popisuje ich dôležitosť pre funkciu moderného štátu ako takého. Ten však popisuje tieto identity veľmi normatívne. Osvedčenie si princípov a pravidiel fungovania štátu, akceptovanie noriem, pravidiel a zákonov je dôležitou súčasťou osvojenia si takýchto identít, ktoré zaručujú stabilné fungovanie štátu a demokracie ako takej. Tento proces však často prichádza samostatne v súlade s inštitualizovanou indokrináciou občana v takomto systéme či už pomocou povinného vzdelávania a iných inštitúcií. Povedomie toho akým spôsobom musí človek viesť svoj občiansky život a aký podiel na tom majú inštitualizované identity je procesom, ktorý je súčasťou života v spoločnosti. To akým spôsobom sa identity kultúry, národa, náboženstva a jazyka dostali do popredia v modernej globalizovanej spoločnosti v

súvislosti s rozpadom tradičného socioekonomického fungovania nieje v súlade s ich normatívnym popisom pre štátne fungovanie.

Tieto identity sú ‘znovuzrodené’ v spoločenskej ako aj v politickej sfére subjektmi, ktoré využívajú pocit ohrozenia a neistoty spôsobený ekonomickou globalizáciou a slúžia ako odpoveď na socioekonomické identity, ktoré sú nestabilné a často môžu alebo spôsobujú negatívne emócie. Tieto politické a spoločenské subjekty sú pravicovo orientované, kedy operujú na jednej alebo všetkých úrovniach populizmu, nativizmu, alebo autoritarizmu (Mudde, 2016). Prvky populizmu spočívajú v tom, že spoločnosť sa rozdeľuje na ‘vôľu ľudí’ a ‘skorumpované elity’, ktoré pracujú pre vlastné záujmy, nie pre ľudí (Mudde, 2016). Populizmus, teda priamo pracuje s témami, ktoré vytvára ekonomická globalizácia a na tieto problémy ponúka jednoduché riešenia a jasných vinníkov. Populizmus pracuje s neistotou spôsobenou ekonomickou globalizáciou a namiesto popisovania zložitých štruktúr národných a nadnárodných špecifik, ktoré nemajú jasné alebo jednoduché riešenia, ktoré takúto situáciu spôsobujú, dáva túto neistotu a často aj nespokojnosť za vinu konkrétnej skupine, alebo individu. V globalizovanom svete majú štáty skutočne problém reprezentovať vôľu svojich občanov, pretože moc uplatnenia lokálnych zákonov v globálnom trhu je často nedostatočná. Demokracia stráca moc uplatnenia vôle svojich občanov v globalizovanom svete v miere akej tomu bolo pred globalizačným procesom. To vytvára skvelé miesto na vytvorenie populizmu, ktorý z tohto problému môže viniť konkrétnych vinníkov a ponúkať jednoduché riešenie tak komplexného problému. Toto jednoduché riešenie je potom zosilnené, prvkami nativismu a autoritarizmu. Nativizmus popisuje, že pre stabilné štátne fungovanie môžu v štáte žiť iba ľudia, ktorí sú ‘pokrvní’ danému štátu. To znamená, že akýkoľvek prisťahovalci, imigranti, ľudia z iných kultúr alebo jazykov spôsobujú nestabilitu v štáte a ohrozujú jeho fungovanie. Autoritarizmus nakoniec popisuje spoločnosť ako veľmi liberálnu a nekontrolovanú, čo vedie k nekontrolovateľnej dekadencii a jediné riešenie tejto situácie je striktné nastavenie zákonov a pravidiel, sprísnenie trestov a zníženie tolerancie a návrat k fundamentalistickým princípom. Politické a spoločenské subjekty, ktoré, teda prinášajú populistické pravicovo orientované témy sú relatívne úspešné v ponúkaní jednoduchých riešení na komplexné problémy. Takýto

mechanizmus je často veľmi populárny u ľudí, ktorí pociťujú problémy spôsobené globalizáciou. Porazení globalizáciou pociťujú neistotu a negatívne emócie v novo vytvorenom globalizovanom svete a keďže sociálne identity v ekonomickej sfére sú vratké, ťažko vybudovateľné a často vzdialené, viažu sa na inštitualizované sociálne identity, ktoré sú v kontexte populizmu, nativizmu a autoritarizmu prinášané pravicovými spoločenskými a politickými subjektmi. Tie vytvárajú prostredie, kde sa inštitualizované identity ako národnosť, kultúra, jazyk a náboženstvo znovu dostávajú do popredia v kontexte nativizmu ako odpoveď na komplexné problémy, ktorým čelí postmoderný globalizovaný svet.

Nárast týchto populistických subjektov koreluje s procesom globalizácie kedy sa napríklad podpora pre takéto politické subjekty v Európskej politike takmer zdvojnásobila od roku 1960, z 5,1 percenta na 13,2 percenta (Norris & Grömping, 2017, s. 24). Ľudia, ktorí sa dopadmi globalizácie cítia ohrozené sa fixujú na identity národnosti, kultúry, náboženstva alebo jazyka, ktoré sú videné, ako stabilné a dodávajú im pocit hrdosti, alebo stability. Je úlohou populizmu preorientovať spoločnosť na sociokultúrne problémy namiesto socioekonomických (Rydgren, 2007). Sociokultúrne problémy sa dajú oveľa ľahšie podchytiť a kontrolovať, popisujú komplexný svet globalizovanej ekonomiky, politiky a kultúry vo veľmi jednoduchých medziach a trivializujú komplexné socioekonomické problémy globalizácie a ponúkajú jednoduché riešenia, ktoré majú navrátiť 'istotu' fragmentovanú procesmi globalizácie. Ekonomická globalizácia vytvára veľmi komplexné problémy, na ktoré národné politické subjekty často nedokážu adekvátne reagovať. Súboj nadnárodných spoločností a štátov je súčasťou každej národnej politiky a spôsobuje, že nezávislé makro ekonomické zákony jednotlivých štátov sú takmer nemožné v ich implementácii (Kriesi et al., 2008). Ten istý problém sa ďalej posúva aj na medzinárodný level, keďže medzinárodná implementácia makroekonomickej politiky spôsobuje silný konflikt, v ktorom sa vždy niekto cíti neadekvátne zastúpený a vypočutý (Kriesi et al., 2008). Ľudia, ktorí sa, teda cítia ohrození globalizáciou, ich ekonomická a spoločenská situácia sa týmto procesom nezlepšila a ich socioekonomické identity môžu spôsobovať negatívne emócie v individualizovanom a kompetitívnom priestore spoločnosti sa viažu na inštitualizované sociálne identity,

ktoré sú prinášané populistickou vlnou. Tento mechanizmus je dlhodobo prítomný v spoločnosti a spôsobuje posun k populistickej, autoritárskej a nativistickej politike a polarizuje spoločnosť.

Úspech populistických subjektov, ktoré prinášajú inštitualizované sociálne identity do popredia v mediách populizmu, nativizmu a autoritarizmu je zrejmý, kedy sa takéto strany stali mainstreamovým politickým hráčom v západnej politike. V Európskej politickej sfére môžeme vidieť úspech týchto strán napríklad so stranou Rassemblement National vo Francúzsku, u Viktora Orbána v Maďarsku, u Kaczyńskiego v Poľsku, v Česku s Okamurovom a stranou SPD, na Slovensku so stranou ĽSNS alebo Republika ako aj SNS, v Rakúsku so stranou Freiheitliche Partei Österreichs a mnoho ďalších. V americkom prostredí je jasným príkladom zosilňovania inštitualizovaných identít v mediách populizmu úspech predošlého prezidenta Spojených štátov Donalda Trumpa ako aj samotného pravicového smerovania republikánskej strany. Či už hovoríme o európskom alebo americkom prostredí tieto hnutia majú jasné spoločné charakteristiky. Za prvé, ako už bolo spomenuté prinášajú do spoločnosti inštitualizované identity v mediách populizmu a nativizmu ako odpoveď na neistotu spôsobenú ekonomickou globalizáciou. Záležitosti ekonomiky a vôle a potrieb jednotlivých spoločenských tried nie sú vo svojej podstate bráne ako dôležité, dôležité sa stávajú záležitosti kultúry a národnosti, pretože tie sú videné ako podchytilné so silným politickým kapitálom. Medzi základné témy týchto subjektov patrí negatívny pohľad na migráciu ako fundamentálne ohrozenie národných a kultúrnych hodnôt, z toho plynie nativistický pohľad na občianstvo. Rasizmus a rasová agitácia je, teda dôležitým komponentom týchto subjektov. Ďalej ide o fundamentalistické poňatie náboženstva a kultúry a s tým spojené vyhradenie sa voči akýmkoľvek posunom od normatívneho poňatia tém náboženstva a kultúry. Dôležitou témou týchto subjektov je aj odpor voči iným kultúram alebo náboženstvám, ktoré sú videné ako menejcenné. Tak isto aj odsudzovanie a diskriminácia akýchkoľvek posunov od heteronormatívneho vyjadrenia a tolerancie sexuality v spoločnosti. A v súčasnej dobe veľký odpor voči interrupciám a rovnjej autonómii tel v spoločnosti medzi mužom a ženou. Tieto subjekty, teda vytvárajú v spoločnosti jasný odpor voči multikulturalizmu alebo prvkom cosmopolitanizmu, liberalismu a sekularizmu, ktoré

sa v globalizovanom svete stávajú relatívne časté, kvôli mobilite ľudí a informácií. Snažia sa preorientovať spoločenské sústredenie z tém socioekonomických na sociokultúrne. Tvrdia, že národné a kultúrne hodnoty sú ohrozené a ich záchrana spočíva vo vyvrátení toho, čo prináša moderná doba a globalizácia.

Proces presunu z socioekonomických na sociokultúrne problémy je u spomínaných subjektov zrejmí. Zatiaľ však, čo socioekonomické problémy, ako už táto kapitola rozobrala sú všadeprítomné a zrejmé, keďže ekonomická situácia subjektov v kapitalistickej spoločnosti tvorí jej fundamentálny základ. Sociokultúrne problémy sú často tvorené úmelo, práve subjektami, o ktorých hovoríme. Spoločenské triedy a záujmy už naďalej v postmodernom globalizovanom svete neformujú politické strany, práve naopak, spoločenské triedy a záujmy sú tvorené politickými stranami (Kriesi et al., 2008). Záujmy politických strán sa často aj menia nie vplyvom ideológie, ale vplyvom situácie. V takomto kontexte, teda hovoríme aj o populistických subjektoch v spoločnosti, ktoré prinášajú sociokultúrne témy, ktoré sú veľmi polarizujúce no majú silný spoločenský a politický kapitál. Tieto témy prinášajú so sebou aj už spomínané inštitucionalizované sociálne identity v kontexte populizmu, nativizmu a autoritarizmu, ktoré sa stávajú tak žiadané u ľudí, ktorí cítia neistotu a nespokojnosť v prúde globalizačných procesov. Nízka vstupná hodnota týchto identít, so silnou entitavitou prináša pocit hrdosti, dôstojnosti a stability u ľudí, ktorých sa ekonomické sociálne identity stali neudržateľné, negatívne alebo vzdialené.

Proces prechodu zo socioekonomických na novo prinášané sociokultúrne identity populizmu, ktorý sme popísali v tejto kapitole prináša teda členom spoločnosti pocit stability a pozitívneho zaradenia v kontexte procesov globalizácie, ktoré spôsobujú neistotu a často stratu hrdosti. Slúžia ako náhrada identít socioekonomických, ktoré sú svojou podstatou však oveľa viac reálne v každodennom živote v spoločnosti. Tento proces premeny identít je v moderných demokraciách relatívne bežným javom sprevádza ho však okrem samotného vzostupu populistických síl, relatívne silná polarizácia spoločnosti, ktorá je rozdelená na antagonizované sociálne skupiny, ktoré sú špecifické svojimi konkrétnymi sociálnymi identitami so silnou entitavitou. Takéto skupiny len ťažko hľadajú určité prieniky, ktoré im umožnia určitú interakciu v

spoločenskom diskurze s inými. A čo viac, tento antagonistický stav je zosilňovaný stále väčším dôrazom na entitativitu, teda odlišnosť a odpor voči ostatným, ktorý je založený na samotnej podstate osvojenia si inštitucionalizovaných identít v medziach populizmu, nativizmu a autoritarizmu. Je dôležité dodať, že tento proces prechodu je síce pomerne bežný v dnešných spoločnostiach nikdy nieje finálny, pretože sociokultúrne a socioekonomické sociálne identity nedokážu existovať antagonisticky bez ich spoločného prieniku. Teda, prechod na identity sociokultúrne v sfére populizmu môže byť lákavý a, ako sme už uviedli prináša pocit stability a pozitívneho zaradenia v sfére inak ovládanej socioekonomickými identitami u ľudí, ktorí neprofitujú z procesu globalizácie.

Populistické sociokultúrne identity však majú okrem veľkého politického kapitálu aj obmedzenú dobu udržania svojej relevantnosti a stability. A táto doba je teda určená bodom kedy si nositelia týchto pôvodne veľmi stabilných identít so silnou entitativitou uvedomia, že sa ich materiálna kondícia nejakým spôsobom nezlepšila viazaním sa na takéto identity, pretože sú stále súčasťou neoliberalného kapitalistického globalizovaného sveta, ktorý priamo tvorí socioekonomické sociálne identity, ktoré sú jeho neoddeliteľnou súčasťou. Inak povedané, identity kultúry, národnosti a náboženstva prinášané populizmom nedokážu zlepšiť materiálne kondície v zmysle akým sú prinášané populistickými aktérmi. Vtedy sa tento proces vracia na svoj počiatočný bod, kedy sa pôvodné negatívne emócie a neistota, ktorá spôsobila prechod na sociokultúrne identity vracajú aj už pri prítomných sociokultúrnych identitách prinášaných populizmom. Teda pôvodne stabilné identity prinášajú rovnaké negatívne emócie, pretože nedokážu vyriešiť základný problém neistoty a negatívnych emócií spôsobený ekonomickou globalizáciou, o ktorých táto kapitola hovorila. Takáto situácia spôsobuje ešte hlbšiu systematickú fragmentáciu sociálnych identít. Uvedomenie si neistoty v identitách pôvodne považovaných za stabilné prehĺbuje rigidne rozdeľovanie na základe sociokultúrnych aspektov tvorených populizmom, pretože uvedomenie si neistoty pri sociokultúrnych identitách môže viesť iba k hlbšej entitativite a rigidnejšom rozdelení takýchto identít a ich sociálnych skupín. A takýmto spôsobom sa tieto identity tvorené populistickými aktérmi stávajú stále viac a viac rigidne a radikalizované. Výsledkom je fragmentovaná spoločnosť antagonistických

sociálnych skupín, neistota a negatívne emócie aj v pôvodne stabilných sociálnych identitách.

Sociálne identity sú teda v dnešnom globalizovanom svete fragmentované prvkami ekonomickej globalizácie, ktoré prinášajú pravidlá trhovej konkurencie do miest, kde predtým existovali stabilné identity. Nevyhnutným výsledkom tohto procesu je tvorba takzvaných víhercov a porazených globalizovaného sveta, teda ľudí, ktorých materiálne propozície sa výrazne zlepšili týmito procesmi a ľudí, u ktorých sa ich materiálna kondícia zhoršila alebo jednoducho ohrozila v nepredvídateľnej miere. Negatívne emócie a neistota, ktoré takáto situácia prináša sa však dostáva do povedomia oboch aj víhercov, aj porazených týmto procesom, keďže sú súčasťou rovnakého nepredvídateľne meniaceho sa sveta. Ako odpoveď na tieto zmeny, ktoré prináša globalizácia je fragmentácia sociálnych identít, ktoré predtým boli súčasťou relatívne stabilnej sféry spoločenského života. Táto fragmentácia obnáša realitu, že identity sa stávajú fluidné a ľudia ich menia podľa potreby a neviažu sa na ne dlhodobo. Nemožnosť viazania sa existujúce sociálne identity a ich zmena spôsobuje veľkú neistotu, ktorú môžeme považovať ako jadro vplyvu globalizácie na spoločnosť. Môžeme, teda hovoriť o vzniku neistoty ako o základnom a unifikovanom výsledku procesov globalizácie. Ľudia, ktorí túto neistotu pociťujú majú tendenciu sa viazať na sociokultúrne sociálne identity, ktoré sú menej náročné na ich udržanie, nemajú vstupnú cenu rovnakú v porovnaní s socioekonomickými a ponúkajú zjavnú stabilitu. Neistota a negatívne emócie spôsobené globalizáciou sa zároveň využívajú ako politický kapitál pravícových subjektov v spoločnosti, ktoré sa, ako riešenie snažia priniesť sociokultúrne identity v medziach populizmu, nativizmu a autoritarizmu ako riešenie neistoty a zároveň navráteniu stability do sfér socioekonomických identít. Tento proces je odsúdený na neúspech v bode, keď osvojenie týchto identít národa, kultúry alebo náboženstva nedokáže vylepšiť materiálnu kondíciu ľudí, ktorí odberajú tieto identity v medziach populizmu. Realizácia rovnakej neistoty a negatívnych emócií v identitách, ktoré boli pôvodne považované za stabilné a trvácne spôsobuje hlbšiu fragmentáciu sociálnych identít, ako socioekonomických tak sociokultúrnych a ich fluidita sa iba zvyšuje. Vo výsledku sa nachádza aktuálna situácia spoločností v globálnej mierke, ktorá popisuje vysoko fragmentované spoločnosti antagonistických

skupín, kde je neistota hlavným činiteľom a kde sú sociálne identity fragmentované a fluidné. Viazanie sa na sociálne identity je videné ako negatívne alebo nevýhodné, ľudia sa, teda neviažu na žiadne sociálne identity v dlhšom časovom horizonte a menia medzi nimi v závislosti od situácie čoraz častejšie.

2.2 Kultúrna globalizácia

Táto kapitola zatiaľ rozobrala dva sektory vo vzťahu k sociálnym identitám, ktoré tvoria jadro globalizácie a ktoré sú zároveň globalizáciou najviac formované, a to sféru ekonomiky a politiky. V neposlednom rade sa treba pozrieť na tretiu sféru, a to sféru kultúry. Táto kapitola podotkla veľmi dôležitý aspekt globalizácie, a to ten, že tento proces je veľmi multidimenzionálny. Kultúrna globalizácia tak isto ako ekonomická a politická, teda nie sú samotnými bodmi modernej histórie, práve naopak sú ovplyvňované medzi sebou a navzájom sa formujú. Kultúra je v tomto vzťahu taktiež aj materiálom, z ktorého sa produkuje a zároveň produktom, ktorý je vytvorený globalizáciou. Nasledujúca sekcia sa teda pozrie na kultúrnu globalizáciu a jej špecifiká ako aj jej vplyv na sociálne identity.

Pokiaľ budeme hovoriť o kultúrnej globalizácii je dôležité špecifikovať kultúru ako takú. Na rozdiel od ekonomiky a politiky, kultúru nemôžeme redukovať iba na politické inštitúcie alebo trhové špecifiká. Kultúra zahŕňa a ovplyvňuje aj ekonomiku, aj politiku, zároveň tvorí určitý spoločenský význam, ktorý je odlišný od politickej alebo ekonomickej moci. Je prítomná v každej ľudskej činnosti a reflektuje fabriku spoločnosti ako takej. „Kultúrna signifikantnosť a jej interpretácia konstantne motivuje a orientuje ľudí, ako individuálne, tak kolektívne, k špecifickým voľbám a činnom“ (Tomlinson, 2007, s. 354) (vlastný preklad). Kultúra je komplexný fenomén, ktorý tvorí a zároveň vplýva na všetky aspekty spoločenského života. Tomlinson (2007) ďalej argumentuje, že ekonomická globalizácia nevie popísať a tvoriť ľudské túžby, na to je potrebná kultúra. „Kultúra je konštrukcia sociálne zdieľaného významu“ (Tomlinson, 2007, s. 354) (vlastný preklad). Kultúrna globalizácia je, teda veľmi signifikantná súčasť globalizačných procesov, ktorá ponúka komplexný význam toho, ako globalizácia vplýva na spoločnosť a ako spoločnosť vplýva na globalizačné

procesy. A zároveň popísanie kultúrnej globalizácie je dôležitou súčasťou sociálnych identít ako takých a ich krízy spôsobenej práve globalizáciou.

Pozrime sa teda na to, ako môžeme popísať kultúrnu globalizáciu a čo tento proces prináša. Pred začatím procesu kultúrnej globalizácie, môžeme kultúru považovať za stabilnú veľmi lokalizovanú na konkrétne geografické miesto, ktoré tvorilo podmienky, v ktorých daná kultúra existovala. Kultúrna skúsenosť bola jasne viazaná na miesto, kde sa človek nachádzal. Samozrejme príklady kolonializmu alebo akémukoľvek imperializmu môžu tomuto stavu kultúry pred globalizačnými procesmi oponovať, avšak aj v týchto procesoch sa kultúra vzťahovala na konkrétne geografické miesto. Anglická kultúra aj v nespočetných kolóniách sa stále vzťahovala geograficky na lokalitu Veľkej Británie a táto kultúra mohla fungovať na iných miestach iba ak bola vnútená, avšak stále vychádzala z rovnakej lokality. Aby sme sa vrátili k úvodnej myšlienke, kultúra bola teda viazaná na geografickú lokáciu, kde existovala a jej prieniky boli primárne skôr nepriame. Čo teda kultúrna globalizácia spôsobila, je deterritorizácia kultúry (Tomlinson, 2007). Kultúra v globalizovanom svete nieje viazaná na lokalitu, v ktorej pôvodne vznikla. Globálne udalosti môžu totiž ovplyvňovať lokálne spoločnosti. A takto sa uvoľňuje každodenný zmysel od lokálneho prostredia, v ktorom je ukotvený do ukotvenia globálneho prostredia (Tomlinson, 2007, s. 360). Do lokálnej kultúry sa vďaka globalizácií začali integrovať rôzne udalosti, vplyvy a vzťahy, ktoré vznikli v úplne inom prostredí no ich dosah sa stal globálnym. Kultúrna globalizácia spôsobila ústup lokálnej kultúry, ktorá tvorila realitu danej lokality a nahradila ju globálnym prostredím, kde sa tieto rôzne kultúry neviažu len na konkrétne miesto, ale sú šírené globálne a ovplyvnené udalosťami globálnych realít.

Signifikantným prvkom, ktorý viedol ku kultúrnej globalizácii akej sme svedkami dnes je technologický pokrok, ktorý umožnil ľuďom komunikáciu a zdieľanie obsahu na úrovni, ktorá bola v minulosti len ťažko predstaviteľná. Táto komunikácia je primárne elektornická, teda vytvorená v úplne novej sfére ľudskej interakcie. Je zrejmé, že predchodcami tejto technologickej revolúcie v komunikácii boli lokálne rádiové a neskôr televízne vysielania, tie boli však v určitých aspektoch relatívne

obmedzené na lokalitu, v ktorej pôsobili a systém, ktorý ich tvoril a teda nevyústili do rovnakej komunikačnej revolúcie akej sme svedkami v posledných 30 rokoch. Za túto revolúciu je jednoznačne zodpovedný vynález internetu a jeho sprístupnenie širokej verejnosti a s ním spojené aj predchádzajúce televízne a rádiové vysielanie, ktoré už nieje viazané iba na konkrétnu geografickú polohu. Vďaka internetu sa stalo zdieľanie obsahu a komunikácia po celom svete takmer okamžitá a nielen pre mediálne spoločnosti, ale aj pre bežného človeka. Lokalita, v ktorej sa niekto nachádza sa naraz nestala prekážkou v komunikácii, to znamená, že takmer celý svet sa stal prepojený okamžitým spôsobom komunikácie. Takmer je v predošlej vete použité samozrejme z dôvodu, že nie všetky časti sveta mali rovnaké príležitosti pre prepojenie pomocou internetu a idea úplnej prepojenosti je skôr idea západnej časti sveta, kedy vyvíjajúce sa krajiny nemali rovnaké možnosti internetovej komunikácie. Táto situácia sa však relatívne stabilne zlepšuje a prístup k a účasť na tejto komunikácii ma stále viac a viac ľudí aj keď je táto situácia stále disproporcionálne záležitosťou západného sveta. Aby sme sa vrátili k bodu o okamžitej komunikácii, internet mal nesmierny vplyv na akceleráciu procesu globálnej prepojenosti (Ritzer & Dean, 2015; Tomlinson, 2007). Kultúra sa vďaka internetu môže šíriť nevídaným spôsobom. Hudba, filmy, informácie, spôsoby stravovania, oblečenie, sociálne vzťahy a mnohé ďalšie kategórie sú všetko kultúrne toky, ktoré sú súčasťou deterritorizovaného kultúrneho šírenia pomocou moderných komunikačných technológií. Ako už bolo spomenuté procesy globalizácie sú veľmi multidimenzionálne, a teda aj v prípade internetu môžeme hovoriť o veľkom vplyvu na kultúru, no zároveň, aj na ekonomiku a politiku. Internetová komunikácia iba urýchlila už predošle začaté procesy mobility práce, ľudí, kapitálu, kultúry a ideí. A tieto procesy sa taktiež podieľajú na kultúrnej globalizácii, ktorá sa odohráva aj mimo iba komunikačných technológií. Migrácia za prácou alebo lepšími životnými podmienkami, mobilita kapitálu a ľudí, ktorí môžu voľne cestovať, tok zahraničného tovaru a služieb do miest, kde to predtým nebolo možné a mnohé ďalšie sú všetko spôsoby akým sa kultúrna globalizácia formuje.

Dnes žijeme vo svete, kedy sme prepojení v takmer všetkých aspektoch každodenného života a komunikačné technológie, ktoré nám to umožňujú sa stávajú stále pevnejšiou a pevnejšiou súčasťou nášho života. Naše geografické lokality sú teda ovplyvnené

globalizáciou v každom aspekte, čo však môžeme povedať o kultúrnych globalizáciách, je to, že je najviac hmatateľná. To, ako vyzerá naše bezprostredné okolie či už v domácnosti alebo v mestskom prostredí je ovplyvňované tokmi globalizácie. Aké obchody nám ponúkajú tovar, aký tovar, kde sa tieto obchody nachádzajú, aké služby sú dostupné v našom prostredí, to aké jedlo máme k dispozícii a aké sú naše stravovacie návyky, to aké udržujeme vzťahy a, ako vidíme tieto vzťahy v kontexte stanovených kultúrnych noriem, to aký zábavný obsah máme k dispozícii, k akým informáciám a správam máme prístup a tak ďalej, sú všetko hmatateľné produkty kultúrnej globalizácie. Tieto produkty sú iba zosilňované a rýchlejšie ako kedykoľvek predtým šírené modernými komunikačnými technológiami. John Tomlinson (2007) dokonca považuje moderné komunikačné technológie a ich využívanie širokou verejnosťou za modernú kultúrnu aktivitu. To znamená, že tieto technológie nielen šíria deterritorizovanú kultúru v globálnej mierke, ale aj ich samotné používanie sa stalo kultúrnou aktivitou.

Výsledkom kultúrnej globalizácie je, teda deterritorizácia kultúry a kultúrne toky, ktoré sú globálne. Tie sú potom zosilnené modernými komunikačnými technológiami, ktoré sa stávajú pevnou súčasťou každodennej ľudskej aktivity a ich používanie sa samotné stáva kultúrnou aktivitou. Globalizačné procesy, teda neustále zvyšovanie prepojenosti rôznych častí sveta a vysoká mobilita ľudí, služieb, informácií a kapitálu sú základom kultúrnej globalizácie a sú iba zosilňované kultúrnou globalizáciou. Keďže kultúra má vplyv na všetky aspekty spoločenského života, kultúrna globalizácia nás vystavuje iným kultúram, jazykom, zvykom, normám, stravovacím návykom, filmom, hudbe, službám, informáciám, a tak ďalej na dennej báze. Spoločenské prostredie sa týmto procesom či už dobrovoľne alebo nie stáva prostredím multikulturalizmu, alebo cosmopolitanizmu. Život v určitom geografickom mieste je teda v postmodernej dobe globalizovaného sveta vystavený rôznym kultúrnym tokom v stále viac a viac významnej miere. Deterritorizácia kultúry, a teda vystavenie rôznym kultúrnym tokom, ktoré môžu byť významné alebo nie, neznamená, že pôvodná kultúra danej lokality zaniká a je bezprostredne nahradená (Ritzer & Dean, 2015; Tomlinson, 2007). Interakcie medzi globálnymi kultúrnymi tokmi a lokálnou kultúrnou skúsenosťou

môžu mať rôzne formy a tieto formy sú dôležitou súčasťou pri objasňovaní špecifík kultúrnej globalizácie.

Ritzer a Dean (2015) definujú tri základné formy akým môže byť kultúra lokality ovplyvnená tokmi kultúry kultúrnej globalizácie. Tieto tri formy sú diferenciacia, konvergencia a hybridizácia. (Ritzer & Dean, 2015). Diferenciacia je teória, ktorá obnáša fakt, že kultúry sú primárne rigidne celky a vplyv globalizácie na ne nieje formujúci ak vôbec nejaký (Ritzer & Dean, 2015). Tieto kultúry existujú separátne a ich interakcia je buď nebezpečná alebo nežiadúca. Jasným príkladom takýchto kultúr môže byť náboženské kultúrne rozdelenie, kedy sa náboženská kultúra drží svojich fundamentálnych základov a vplyv globalizácie na tieto základné piliere je často zanedbateľný. Teória konvergence zase tvrdí, že kultúrne toky vďaka globalizáciám jednoznačne ovplyvňujú jednotlivé kultúry a tieto toky sú homogenizované dominantnou kultúrou (Ritzer & Dean, 2015). Kultúry sa v globalizáciách stávajú stále viac a viac identické a sú dominované kultúrou, ktorá tvorí prostredie kultúrnych tokov. Dominancia globálneho kapitalizmu a jeho predominantná západná orientácia je príkladom konvergence kultúry. Korporatívna kapitalistická kultúra má jasný vplyv na životy väčšiny ľudí na planéte a rôzne kultúry sa tejto dominantnej kultúre aj v konečnom dôsledku prispôbujú. Konvergencia, teda vyúsťuje do kultúrneho imperialismu, ktorý môže mať fatálne následky na lokálne kultúry. A hlavným prípadom tohoto procesu je kultúrna homogenizácia spôsobená dominanciou západného kapitalizmu. Teória hybridizácie pracuje s modelom, že kultúrna globalizácia, ktorá kombinuje kultúrne toky s lokálnymi kultúrami vyúsťuje do tvorby nových hybridných kultúr, ktoré nie sú zredukovateľné ani na lokálnu, ani na globálnu kultúru (Ritzer & Dean, 2015). Hybridizácia kultúry vystihuje myšlienku spomenutú v úvode tejto práce, ktorá redukovane popisuje aj proces globalizácie, a to tú, že lokálne spoločnosti odpovedajú na globálne problémy a výsledkom je kultúra, ktorá ponúka riešenia špecifické pre oblasť, kde vznikli. Všetky tri formy vplyvu kultúrnej globalizácie na lokálne kultúry sú validné a existujú v realite globalizovaného sveta. Najlepším popisom procesov kultúrnej globalizácie bude asi ich kombinácia a špecifické uplatnenie na špecifické prípady. Vyústenie kultúrnej globalizácie do multikulturalizmu alebo kosmopolitizmu lokalít je však zrejme a aj napriek

procesov diferencializácie, ktoré sú značne blokované vzostupom kapitalizmu a modernými komunikačnými technológiami, stále viac bežné.

Pozrime sa na to, ako kultúrna globalizácia vplýva na sociálne identity ich tvorbu, nositeľnosť a stabilitu. Ak sa pozrieme na predchádzajúce formy vplyvu kultúry na lokality, môžeme hovoriť o troch základných vplyvoch kultúrnej globalizácie na sociálne identity. Globalizácia môže identity ničiť, môže ich naopak dávať do väčšieho povedomia alebo ich môže obohacovať, čo aj zapadá do procesov konvergenzie, diferencializácie a hybridizácie. Deteritorizácia kultúry v súbehu s ostatnými procesmi globalizácie však tvorí prostredie multikulturalizmu a kosmopolitanizmu, stret rôznych kultúr, jazykov, zvykov, zábavy a mnohých ďalších foriem, ktoré je stále viac a viac bežné pre väčšinu častí sveta. A táto kultúrna transformácia má zásadný vplyv na sociálne identity a chápanie reality zakotvenej v kultúre. Kultúrna globalizácia spôsobuje, že ľudia počas dospievania ako aj formatívnych rokov života nie sú vystavení iba singularnej kultúre, práve naopak sú vystavení mnohým kultúram či už priamo alebo nepriamo, vďaka rôznym médiám, ktoré to umožňujú (Jensen et. al, 2011). Výsledkom teda nieje stávanie sa členom singularnej kultúry, ale hľadanie sa a orientovanie sa v poli rôznych kultúr, ktoré ovplyvňujú každodenné činnosti nášho života (Jensen et. al, 2011). Vystavenie rôznym kultúram pokračuje aj neskorších rokoch života, avšak nemá rovnaký formatívny význam ako v spomínaných formatívnych rokoch. Väčšina členov globalizovaného sveta vo formatívnych rokoch je nútená hľadať identitu a zmysel v poli rôznych kultúr, ktorým sú vystavení. Internet, sociálne média, filmy, hudba, spotrebiteľské komodity, stravovanie a mnohé ďalšie kategórie sú súčasťou, ako aj vplývajú na formovanie kultúrnej identity v globalizovanom svete.

Interakcie rôznych kultúr v procese formovania kultúrnej identity v globalizovanom svete má za následok obrovskú diversitu výsledkov tohoto procesu. Kultúrne identity sa jednoducho stávajú oveľa viac komplexné. „Kultúrna transformácia spôsobená globalizáciou znamená, že všetci máme naše vlastné relevantné prostredie, naše porozumenie toho, čo sa považujeme za domov, zahraničie, kultúrne a morálne, a tak isto aj osobný zmysel kultúrnej alebo národnostnej identity“ (Tomlinson, 2007, s. 361)

(vlastný preklad). John Tomlinson (2007) opisuje výsledok kultúrnej globalizácie ako vytvorenie komplexných kultúrnych identít, ktoré vďaka tomu, že vznikli vystaveným sa mnohým kultúrnym tokom, ktoré sú vďaka modernej komunikácii minimálne obmedzované, veľmi individualizované a ich kategorizácia nieje založená na geografickom alebo národnom, alebo etnickom založení, ale na osobnej skúsenosti, osobnej interakcii a aj náhode kultúr, ktoré k tejto tvorbe prispeli. Komplexné kultúrne identity globalizovaného sveta sú veľmi osobne formulované a ich použitie môže záležať od špecifickej situácie.

Problémom takejto komplexnosti identít je konflikt medzi solidaritou, ktorá reprezentuje myšlienky multikulturalizmu a cosmopolitanizmu a autonómie konkrétnej kultúry, ktorá chce existovať ako suverénna. Tomlinson (2007, s. 365) považuje za jediné riešenie konfliktu medzi solidaritou a autonómiou kultúry myšlienku akejsi multiidentity, teda faktu, že ľudia sú nositeľmi rôznych identít a menia medzi nimi na základe potreby a situácie. Ľudia sú, teda nositeľmi komplexných identít, ktoré môžu meniť a vyberať si medzi nimi. V globalizovanom svete existuje autonómia kultúry v realite, že ľudia môžu byť nositeľmi viacerých komplexných identít. Táto komplexnosť, môže obohacovať tieto identity a podporovať myšlienku globálnej solidarity, multikulturalizmu a porozumenia, pretože interakcia rôznych kultúr tieto kultúry môže normalizovať a zabrániť ich konfliktu. Takáto situácia môže eliminovať tvorbu xenofóbie a iných patológií ilustrovaním reality, že rôzne kultúry dokážu medzi sebou koexistovať, dokonca sa obohacovať. Komplexnosť kultúrnych identít spôsobená globalizáciou zároveň môže spôsobovať fragmentáciu týchto identít a ich krízu. Ľudia vystavení kultúrnym identitám, ktoré medzi sebou nedokážu coexistovať alebo sú určitým spôsobom antagonistické môžu spôsobiť, že sa takýto ľudia odmietnu viazať na tieto identity kompletne. Zároveň môžu pociťovať určité negatívne emócie nosením identity, ktorá je v určitom kontexte braná negatívne, a teda sa partikulám tejto identity snažia zbaviť alebo ich skovať. V oboch prípadoch je dôležité povedať, že kultúrna globalizácia priniesla kultúrne identity, ktoré sú veľmi komplexné, individualizované a ich nositelia medzi nimi menia v závislosti od situácia v akej sa práve nachádzajú.

Na zhrnutie, kultúrna globalizácia spôsobila deteritorizáciu kultúry, ktorá bola pôvodne viazaná na konkrétne geografické miesto. Realita v kultúrnej globalizácii nieje tvorená len lokálnymi realitami, ale aj novými kultúrnymi tokmi, ktoré sú práve významné pre proces deteritorizácie. Významným činiteľom tohto procesu je technologická revolúcia komunikácie a šírenia médií spôsobená dostupnosťou internetu. Kultúra v globalizovanom svete nieje viazaná na konkrétne miesto. Ľudia sú vystavení rôznym kultúram prakticky kdekoľvek sa nachádzajú. Ostatné globalizačné procesy ako mobilita ľudí, kapitálu, informácií a tovaru majú tiež silný vplyv na procesy kultúrnej globalizácie. Interakcia medzi lokálnymi kultúrami a kultúrnymi tokmi kultúrnej globalizácie môže spôsobovať diferenciaciu, konvergenciu alebo hybridizáciu kultúry. Tieto procesy majú dôležitý vplyv na globalizačné procesy ako také, a tak isto vplývajú na tvorbu a významnosť kultúrnych identít. Kultúrna globalizácia pomocou kultúrnych tokov a deteritorizácie kultúry, tvorí spoločnosti, ktoré sú multikultúrne a kosmopolitné. V týchto prostrediach sú ľudia pri tvorbe ich kultúrnych identít vystavení mnohým kultúram, ktoré vplývajú na každodenný život namiesto jednej singularnej. Takýmto procesom vzniká obrovská diverzita v týchto identitách, ktoré sú osobne formulované a zároveň veľmi komplexné, lebo sú ovplyvňované z rôznych strán. Nositelia moderných identít kultúrnej globalizácie medzi týmito identitami menia podľa situácie v akej sa nachádzajú, pretože v stále viac a viac prepojenovanom svete, ktorý je nepredvídateľný je nepredvídateľné aj to kedy a aké identity sú vyžadované a prospešné a naopak kedy nie. Svet kultúrnej globalizácie si vyžaduje identity, ktoré sú komplexné a ich nositelia si môžu medzi nimi ľubovoľne meniť.

3. Záver

Pojem identít sa stal v posledných desaťročiach veľmi populárnym, práve toto obdobie postmoderného globalizovaného sveta vplýva na tieto identity signifikantým spôsobom a redefinuje ich. Prvá kapitola tejto práce sa sústredila na definovanie toho, čo sú identity a ako ich vnímame. Táto práca používa pojem identít v kontexte sociológie ako identity sociálne. Sociálne identity sú identity, ktoré tvorí sociálna konštitúcia a sú súčasťou spoločnosti. Sociálna identita je členstvo v určitej skupine sociálnej reality. Takéto členstvá, majú špecifický charakter a vznikajú v špecifickom sociokultúrnom a socioekonomickom prostredí. Tieto identity tvoria špeciálne faktory, ktoré sú rozpoznané ako signifikantné či medzi ich nositeľmi alebo outsidermi. Sociálne identity svojim nositeľom sprostredkúvajú zmysel toho, kým sú, kam patria a tvoria ich sociálnu realitu. Sociálne identity zohrávajú signifikantnú úlohu pri formovaní politickej, ekonomickej a kultúrnej sféry ľudskej existencie.

Ďalej, v úvode druhej kapitoly táto práca pracuje s témou globalizácie, ktorú považuje za jeden z najsignifikantnejších činiteľov reality modernej doby. Globalizácia je multidimenzionálna vplýva na nesmierne veľa aspektov sociálnej reality a nevyhnutne má aj veľký vplyv na sociálne identity. Globalizáciu môžeme považovať za neustále zvyšovanie prepojeností rôznych častí sveta a vysokú mobilitu ľudí, služieb, informácií a kapitálu. Tieto procesy hrajú signifikantnú úlohu pri transformovaní troch základných sfér, ktorým sa druhá kapitola venuje v súvislosti so sociálnymi identitami. Tieto tri sféry sú ekonomická, politická a kultúrna globalizácia, ktoré tvoria špecifické prostredie, ktoré vplýva na sociálne identity. Ekonomická globalizácia prináša pravidlá trhovej ekonomiky do sfér, kde predtým existovali stabilné identity mimo pole ekonomiky. Výsledkom ekonomickej globalizácie je tvorba víhercov a porazených globalizáciou. Zatiaľ, čo jedna skupina z tejto situácie profituje, druhá značne stráca. Takáto situácia môže vytvárať negatívne povedomie a neistotu v socioekonomických identít v spoločenskom prostredí. Ako odpoveď, sa tieto predošle stabilné identity spoločenského života fragmentujú stávajú sa fluidné a nestabilné, môžu pre ich nositeľov spôsobovať negatívne emócie. Ľudia sa na takéto identity nechcú viazať

dlhodobo, nechávajú si ich teda vzdialené, sú nositeľmi viacerých takýchto identít a menia medzi nimi v závislosti od aktuálnej situácie.

Ľudia, ktorí pociťujú takéto negatívne emócie a neistotu z procesov ekonomickej globalizácie sa majú tendenciu viazať na sociokultúrne identity prinášané pravicovými populistickými subjektami. Takéto subjekty využívajú neistotu spôsobenú ekonomickou globalizáciou, ako politický kapitál a prinášajú sociokultúrne identity v medziach populizmu, nativizmu a autoritarizmu ako riešenie neistoty a prinesenie stability aj do poľa fragmentovaných socioekonomických identít. Tento proces je odsúdený na neúspech v bode, keď si osvojenie takýchto identít v medziach populizmu nedokáže vylepšiť materiálnu kondíciu ich nositeľom. Realizácia rovnakej neistoty a negatívnych emócií v pôvodne stabilných identitách spôsobuje ešte hlbšiu fragmentáciu a neistotu sociálnych identít a prehľbuje ich fluiditu a nestálosť. Výsledkom tohoto procesu je hlboko fragmentovaná spoločnosť antagonistických skupín, kde je neistota a nepredvídateľnosť hlavným činiteľom. Dlhodobé, ale stabilné osvojovanie si sociálnych identít v takomto prostredí je videné ako negatívne alebo nevýhodné. Ľudia sa teda na ne neviažu a menia medzi nimi v závislosti od situácie stále častejšie.

Záver kapitoly globalizácie a jej vplyvov na sociálne identity sa zaoberá poslednou treťou sférou, a to kultúrnou globalizáciou. Kultúrna globalizácia spôsobila deterritorizáciu kultúry, realita v kultúrnej globalizácii teda nieje tvorená iba lokálnymi vplyvmi, ale aj kultúrnymi tokmi, ktoré sa stávajú realitou každej geografickej lokality. Keďže kultúra v globalizovanom svete nieje viazaná na konkrétne miesto, ľudia sú neustále vystavovaní rôznym kultúram. Interakcia medzi lokálnou kultúrou a kultúrnymi tokmi globalizácie môže spôsobovať diferenciaciu, konvergenciu alebo hybridizáciu kultúry. Tieto procesy vplývajú na tvorbu a relevantnosť kultúrnych identít. Vďaka procesom deterritorizácie a kultúrnych tokov tvorí kultúrna globalizácia spoločnosti, ktoré sú rastúco multikulturálne a cosmopolitánne. V takýchto prostrediach sa tvorba kultúrnej identity vystavuje mnohým kultúram namiesto iba jednej, ktoré tvoria každodennú realitu. V takomto prostredí vzniká obrovská diverzita v kultúrnych identitách, ktoré sú veľmi komplexné a osobne formované. Tak isto ako v

prípade socioekonomických identít, tieto identity sa fragmentujú, pretože nositelia moderných kultúrnych identít sa na ne neviažu dlhodobo a menia medzi nimi v závislosti od situácie v akej sa nachádzajú. Svet multikulturalizmu si vyžaduje identity, ktoré sú komplexné a ich nositelia si môžu medzi nimi meniť.

Pozrime sa teda aké závery môžeme vyvodiť z predloženej analýzy globalizácie a jej vplyvu na identity. Sociálne identity sú súčasťou spoločenskej reality, sú pre nás dôležité a nieje možné sa ich zbaviť. V stále meniacom sa globalizovanom svete sa všetky sociálne identity, o ktorých sme zatiaľ hovorili či už socioekonomické, sociokultúrne alebo sociopolitické stávajú komplexné, multidimenzionálne, individualizované a fluidné. Teda ľudia medzi nimi menia v závislosti od situácie z dôvodu, že globalizácia spôsobuje komplexnosť a zároveň neistotu toho, ako sa situácia partikulárnej identity vyvinie zajtra alebo o týždeň. Keďže je ťažké viazať sa na identity bez možnosti predvídania ich reality v budúcnosti ľudia týchto komplexných identít používajú mnoho a menia medzi nimi v závislosti od situácie, v ktorej sa práve nachádzajú. Fragmentácia sociálnych identít prehľbuje neistotu spôsobenú globalizáciou a táto neistota má negatívne dopady na spoločnosť. Každodenný život sa môže stávať viac a viac chaotický a nestáli, kríza identít môže spôsobovať negatívne emócie. Tie sú používané ako politický kapitál extrémistických politických hnutí, ktoré prinášajú do spoločnosti škodlivé ideje, ktoré vedú k fragmentácii spoločnosti, ktorá pozostáva z antagonistických skupín, ktoré tvoria stále viac a viac rigidne alebo entitatívne sociálne identity. Takéto spoločnosti môžu ničiť realitu sociálnej stability a reality, vplyvať veľmi negatívne na liberálne demokracie, ktoré sú postavené na rovných právach všetkých členov a spôsobovať aj psychologické patológie u ich členov. Konečným produktom fragmentácie identít a spoločnosti do antagonistických skupín môže byť rozpad tejto spoločnosti, štátu, federácie, a tak ďalej.

Aké sú možné riešenia takejto komplexnej situácie globalizovaného sveta a fragmentácie identít. Základnú silu v riešeníach týchto problémov môžeme samozrejme hľadať vo vláдах a vládnych celkoch. Kríza neistoty spôsobená ekonomickou globalizáciou sa dá riešiť vládnu reguláciou procesov ekonomickej

globalizácie. Takáto regulácia, ktoré môže napríklad stabilizovať vlny outsourcingu regulovaním sily korporátnych medzinárodných organizácií v domácom trhu, upokojí pracovný trh tvorením nových pracovných miest alebo podporovaním ľudí, ktorí sa ocitli ako porazený globalizačnými procesmi. Lokálne vlády sú v týchto krokoch samozrejme často nedostatočné, a preto vládny celok, ako Európska Únia môže oveľa lepšie reprezentovať tieto záujmy aj v konfrontácii s nadnárodnými korporáciami. Kríza sociokultúrnych identít spočíva v celku v konflikte medzi narastajúcim multikulturalizmom a cosmopolitanizmom, ktorý si vyžaduje všeobecnú solidaritu a suverenitou jednotlivých kultúrnych štruktúr. Identity budú stále viac a viac komplexné a individuálne a riešenie krízy sociokultúrnych identít spočíva v práve osvojení si takýchto komplexných identít, ktoré často môžu obnášať rôzne kultúry, rôzne národnosti, a tak ďalej. Zároveň, je nevyhnutné hľadať spoločenské a politické prieniky medzi takýmito identitami na rozdiel od ich rozdielov. Cesta riešenia identitnej krízy je teda v širšom zamedzení toho, ako vnímame sociálne identity a hľadani prvkov, ktoré nás spájajú nie rozdeľujú, tvorením identít širšieho poňatia. Projekt Európskej Únie a myšlienky Európskeho občianstva je primárnym exemplárom takejto rezolúcie. Širšie poňatie sociokultúrnej identity, ktoré zachováva určitú kultúrnu autonómiu, no zároveň spája a nerozdeľuje spoločnosti v sfére identít. Dôležitým prvkom je aj racionálne zamedzenie extrémistickej politiky populizmu, nativismu a autoritarizmu v spoločnostiach pomocou vzdelávania. A v neposlednom rade, keďže multikulturalizmus je rastúci produkt doby, v ktorej žijeme, spoločenské a politické procesy úspešnej integrácie sú taktiež nevyhnutným bodom riešenia identitnej krízy. Moderná doba priniesla mnoho zásadných zmien do sfér spoločnosti a identít, ktoré vyústili do mnoho nečakaných kríz a je nevyhnutné, aby sa pre budúcnosť demokratického, liberálneho a mierového sveta tieto krízy adresovali a hľadali sa spoločné rezolúcie.

Použitá literatúra

- American Psychological Association. (2022). *Definition of Entitativity*. Dostupné na Internetu: APA Dictionary of Psychology: <https://dictionary.apa.org/entitativity>
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities*. Verso.
- Bauman, Z. (1996). From Pilgrim to Tourist - or a Short History of Identity. In S. Hall, & P. d. Gay, *Questions of Cultural Identity* (s. 18-36). SAGE Publications.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.
- Bauman, Z. (2001). Identity in the globalising world. *Social Anthropology*, 121-129.
- Butler, J. (2009). *Frames of War; When is Life Grievable?* Verso.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and Society*. Norton.
- Fearon, J. D. (1999). What is identity (as we now use the word) ? Department of Political Science, Stanford University.
- Fukuyama, F. (2018). *Identita*. Promedia.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, S., & Gay, P. (1996). *The Questions of Cultural Identity*. Sage.
- Hau, M. v., & Rueschemeyer, D. (2009). Social Identities. *Brooks World Poverty Institute*, BWPI Working Paper 83.
- Hobbes, T. (2003). *Leviathan*. (MacPherson, Ed.) Penguin Books.
- Hogg, M. A. (2007). Uncertainty-Identity Theory. *Handbook of Theories of Social Psychology*, 63-80.
- Jensen et. al. (2011). Globalization and cultural identity. In *Handbook of identity theory and research* (s. 285-301). Springer.
- Kriesi et al. (2008). *Globalization and its impact on national spaces of competition*. Cambridge University Press.

- Locke, J. (1956). *An essay concerning human understanding*. (P. H. Nidditch, Ed.) Oxford University Press.
- Mudde, C. (2016). *On Extremism and Democracy in Europe*. Routledge.
- Nef, J. (2002). Globalization and the Crisis. *Latin America Perspective*, 59-69.
- Norris, P., & Grömping, M. (2017). <http://www.electoralintegrityproject.com>.
Dostupné na Internete: Populist Threats to Electoral Integrity: The year in elections 2016-2017: <http://www.electoralintegrityproject.com>
- Parekh, B. (2008). *A New Politics of Identity*. Springer Nature ltd.
- Ritzer, G., & Lair, C. (2007). Outsourcing: Globalization and Beyond. In G. Ritzer, *The Blackwell Companion to Globalization* (s. 307-329). Blackwell.
- Ritzer, G., & Dean, P. (2015). *Globalization A Basic Text*. Blackwell Publishing.
- Rousseau, J.-J. (1895). *The Social Contract*. Swan Sonnenschein & Co.
- Rydgren, J. (2007). The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology*, vol.33, 241-262.
- Salmela, M. (2017). Emotional roots of right-wing political populism. *Social Science Information*, 56(4), 567–595.
- Sen, A. (2007). *Identity and Violence*. Norton.
- Tomlinson, J. (2007). Cultural Globalization. In G. Ritzer, *The Blackwell Companion to Globalization* (s. 352-366). Blackwell.

